KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

kıyı

103.

• YIL: 9
• EKİM 1994
• 35.000.- TL.

bu sayıda

• şevket yücel
• rahmi emeç
• şinasi özdenoğlu
• oya uysal
• gündoğdu sanımer
• ahmet özer
• efe güzelgöz
• necmettin çakır
• fethi savaşçı
• tuğrul asi balkar
• burhan günel
• m. reşat sümerkan
• tuncay mollaveisoğlu
• figen öztürk
• kenan sarıalioğlu
• ali mustafa
• saim açıkgöz
• neriman calap
• m. naci ünver
• güngör gençay
• gülseren engin
• kirkor yeteroğlu
• arife kalender önel

atardamar:

MASALLARIN ÖNEMİ

muhsine helimoğlu yavuz

Bir insana anadilini; anlatımı ikil benzetmeler, uyaklar, deyimler, a' v.b. gibi konuşma dilinin bütün incelikleriyle zenginleştirilmiş masallardan daha iyi, sözlü veya yazılı hangi edebiyat ürünü öğretebilir ki?

Bu konuda değerli halkbilimci Pertev Naili Boratav'ın şu belirlemesi ne kadar yerindedir: "Çocuğa anadilinin, bir işçi elindeki alet gibi nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin türlü hünerlerini; kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren, kişiye kendi dilini konuşmayanlardan uzaklaştırıcı, onu konuşanlara yakınlaştırıcı duyguyu -ninnilerin, tekerlemelerin, türkülerin yanıbaşında, ama herhalde onlardan daha geniş ölçüde- ilk aşılayan masallardır."(1)

Bu durum, "Anaokulları Kılavuzu"nda da şu cümleyle belirlenmiştir: "Masallar çocuğu anadili bakımından geliştirir, kelime hazinesini zenginleştirir, hayal gücünü arttırır."(2)

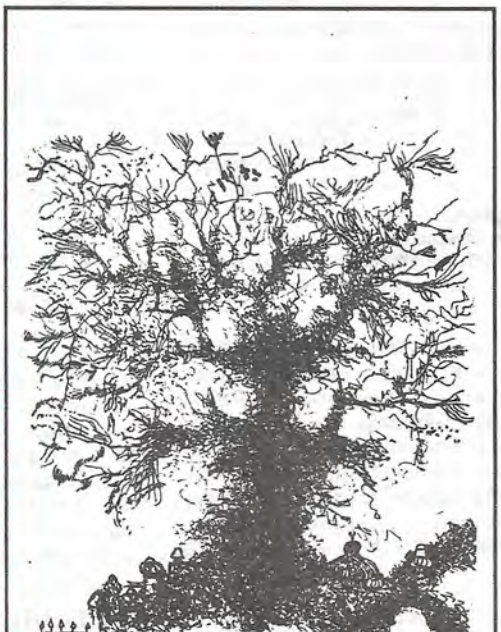

Masalların büyülü dünyasının kapısını aralayan bir çocuk, onlara daha çok ve daha kolayca ulaşabilmek için, okumaya yönelecektir. Böylece, yalnızca dinleme alışkanlığını değil, dil öğreniminin dört temel kuralı olan dinleme, okuma, konuşma, yazma edinimlerini de geliştirecektir. Önce yalnızca masal dinlemeyle başlayan dinleme edinimi giderek okuma, anlatma ve yazmayla zenginleşecektir.

Deyimler, atasözleri, bir dilin psikolojik yüzü, kültürel tarihidir. Bir yabancı dil öğrenirken o dili konuşan toplumun yarattığı deyimlerle karşılaştığımızda nasıl da şaşırır kalırız, çünkü sözcük sözcük çevirdiğimizde ortaya, konuyla hiç ilgisi olmayan ve ilk bakışta saçma sapan bir anlam çıkar. Ancak o deyimin anlamını bilirsek, metin içindeki işlevini de anlayabiliriz. Bir yabancı dili öğrenirken de önce o dilde yazılmış masal kitaplarını okuyarak yola çıkmak, hem o dili bize daha çok sevdirecek hem de daha kolay öğretecektir önerisi, fazla ayrıksı bir öneri olmasa gerek. Bu öneriyi yaşanmış olan şu deneyim güçlendirecektir kanısındayız:

Almanca'dan Türkçe'ye çeviri çalış
ları yaparken, üstünde çalışılacak meti
larak Fransız Eppert'in "Kleine Deuts
Proza" (Stutgart 1970) kitabından şu
parçayı seçmiştim:

1- "Marchen: Der Bauer und der Teu
2- "Legenden: Die Wegwarte"

(Çiftçi ile Şeytan Masalı ve Yolgözle
Efsanesi).

Her iki parçada da daha ilk paragra
da olaya ilgi duymak, onu kavramak ve
mek, bütün sıkıcı gramer kurallarını aş
anlatının esprisine ulaşmak, bana bü
bir keyif vermiş ve kitabı zorlanmadan ç
rirken, bu arada ister istemez gramer ku
larını da öğren
tim. (Burada, ç
efsane ve m
motiflerinin, dü
uluslarında orta
masının da bü
rolü olduğu, göz
edilmemelidir e
te).

Masalların
öğrenimindeki
mini göstermek
re yapılan bir a
tırma da şudur:

Araştırmanı
nırlılıkları:

Bu araştırma

1- Bilkent
versitesi Müzik
zırlık Okulu 6. v
(Orta 1,2) sınıf
rencileri ile,

2- 1993-1994
retim Yılı II. ya
da, 2 ders süres

3- Toplam 3
renci ile,

4- Toplam 3
yim ile,

5- Deyimleri
konuşma dilini
celiklerinin öğr
mesinde, mas
rın işlevinin sı
ması ile sınırl
tulmuştur.

Yöntem:

1- Öğrenci-masal ilişkisinin saptanı

a- Büyüklerinden masal dinleyerek
yüyenler ve okumayı öğrendikten sonr
kendisi masal okuyanlar.

b- Masal dinlemeyenler, yalnızca
yanlar.

c- Dış ülkelerde doğup büyüdükleri
kendi masallarımızla çok az iletişim
rabilenler.

2- Günlük konuşma dilinde ve masa
latımında çok kullanılan (Bir arpa boy
gitmek, gözden çıkarmak, yol gözle
taş kalpli olmak, zekat keçisi gibi titre
yüreği kan ağlamak v.b.) deyimler yaz

KIYI'dan

• **Şükrü Gümüş Roman Ödülü Murat Tuncel'in**
ölümünün 10. yıldönümünde **Şükrü Gümüş** adına düzenlediğimiz yarışma sonuçlandı. Seçici kurulunu **Talip Apaydın, Burhan Günel, Muzaffer Gündoğar, Öner Yağcı** ve **İrfan Yalçın**'ın yaptığı yarışmaya **Maviydi Adalet Sarayı** adlı dosyasıyla katılan **Murat Tuncel**, oy çokluğuyla ödül sahibi oldu.
Murat Tuncel'i kutluyoruz.

• Dergimiz **Kıyı**'yla hep övünç duyan, şiir ve yazılarıyla bize güç katan şair dostumuz **Enver Atılgan**, bir süredir rahatsız. Temmuzda kaldırıldığı hastanede bir ayı aşkın yatan **Atılgan**, şimdilerde evinde. Sevgili **Atılgan**'ın bir an önce sağlığına kavuşmasını geçmiş olsun dileklerimizle, tüm dostları adına duyuruyoruz.

• Dergimiz Genel Yayın yönetmeni şair **Gündoğdu Sanımer**'le, Sanat Yönetmenimiz şair **Ahmet Özer**'in **Trabzon Gazeteciler Cemiyeti** Yönetim Kurulu'nun 26 Haziran 1994 tarih ve 435 sayılı kararıyla onursal üyelikleri onaylandı. "Cemiyetin gelişmesinde, ülkemizin düşünce ve sanat yaşamında verilen hizmetlerin"in bir göstergesi olan bu üyelikler; basın ve sanat çevrelerinde övünçle karşılandı.

• Şair ve yazanmız **Şinasi Özdenoğlu** **"Pestil ve Kuşburnu Şenliği"** nedeniyle **Gümüşhane**'de düzenlenen etkinliklere katıldı. **Macaristan**'da düzenlenecek törenlere katılması söz konusu olduğundan, ancak kısa bir süre görüşme olanağı bulduğumuz **Özdenoğlu**'nun geçen sayımızda duyurduğumuz yazıları bu sayımızdan başlayarak okurlanmıza ulaşıyor. **'Anılar Denizinden'** birer altın damla olan bu duyarlı yazıların, yazın çevrelerinin dikkatini çekeceğine inanıyor, şairimiz **Özdenoğlu**'na içten teşekkür ediyoruz.

• Değerli şairimiz, sevgili **Subutay Hikmet**'ten bir mektup aldık. **Kıyı**'nın 100. sayı çerçevesindeki duygularını dile getiren mektubun bir bölümünü okurlanmıza sunuyoruz:
"... Kıyı'nın 100. sayısı için arzuladığımız halde bir şey yazamadığımdan üzgünüm. Yazamadım, çünkü, Kıyı'nın izlediği çizgideki gelişmeler o kadar belirgin ki, 'malümü ilâm' kabilinden bir şeyler söylemiş olacağımdan çekindim. Ancak bu mektubumla şunları söyleyeceğim: Kıyı şimdiye kadarkilerden en uzunu gerçekleştirdiği bu son yolculuğuna çıkarken, belki başlangıçlarda iyi ürünler bulabilmek gibi kaygılar taşımış olabilir; ama zamanla, bu kaygılarını, gelen ürünlerden hangilerine yer verebileceğinin seçimine bırakmış olmalıdır. Bu ise 'zor başarı' 'zor kadın' gibi kavramlarda olduğu gibi, Kıyı'da yer almayı daha da arzulanır bir duruma getirmiştir. Artık, Kıyı'da yer almakla, ona değer katmak kadar, bu suretle katılanın değer kazanması gündeme gelmiştir. ben öyle görüyor ve bundan da kıvanç duyuyorum. Şu kadarını da ilave edebilirim ki, önceleri Kıyı'daki ürünlerden değerli ve başarılılarını seçmek söz konusu olabilmişken şimdilerde, zayıf yazı veya şiir bulmak zorlanması söz konusu olabilir. Ne güzel bir gelişme... Bu gelişme çizgisinin böylece süreceğine inanıyorum..."
Sevgili şairimizi **Subutay Hikmet**'e güzel duyguları için içten teşekkür ederiz.

• 50'li yıllardan bu yana **Trabzon** basınında büyük emekleri bulunan gazeteci **Özgün Baran**, yerel **Türksesi** gazetesinin 31 Ağustos 1994 tarihinde **"Kıyı için geç kalmış bir yazı"** başlığında yayımlanan köşe yazısında; **"... bunca yıl yayımlanan Kıyı konusunda bir tek yazımın olmaması büyük suç. Özeleştiri yaptığımda suçlu buluyorum kendimi. Politikadan tutun da futbola dek çeşitli konularda yazılarım var da biricik dergimiz 'Kıyı' hakkında hiç mi sözümüz yoktu. Düşünüyorum da bu güzelim dergiye layık bir yazı yazamamanın kuşkusu mu vardı yüreğimde. Ne olursa olsun, ne düşünürsem düşüneyim özürüm kabul edilir gibi değil. Şu satırları yazarken de yüzüm kızarıyor, suçluyum. Yalnızca suçlu olan ben değilim. Diğer yerel basın organları, hatta yerel Tv'ler de suçlu. 100. sayı etkinlikleri nedeniyle bir iki programla geçiştirilemez kıyı'mız..."** görüşlerine yer veriyor. Sevgili **Özgün Baran**'ın basın ve yayın adına duyduğu sorumluluk çerçevesinde dile getirdiği görüşleri nedeniyle kendisine teşekkür ediyoruz. **Özgün Baran**'ın **Trabzon** basımında övünç duyduğumuz bir gazeteci olduğunu vurgulamaktan kıvanç duyuyoruz.

• Yazın - düşün dünyamıza yeni bir dergi katıldı: **İnsan**
İlk sayısı, Ağustos 1994'te yayımlanan **İnsan** dergisinin sahipliğini **Cahit Kerse**, sorumlu yönetmenliğini de **Turgay Değirmenci** yapıyor. **Antalya**'dan yazınımıza katılan **İnsan** dergisinin yazışma adresini veriyoruz: **Akdeniz Kitabevi, Atatürk Cad. 1302 Sk. Akıncı Pasajı Zemin Kat - ANTALYA.**
İnsan dergisine, yazın yaşamında uzun yıllar diliyor, emeği geçenleri kutluyoruz.

• Öykücü dostumuz **Durcan Yaşacan**'ın üçüncü kitabı, **Karşı Yayınları**'nda SEN EYLÜLE ŞÜKRET adıyla yayımlandı. Altı öyküden oluşan kitabın, kapak resmi **Fikret Otyam**'ın imzasını taşıyor. 87 sayfadan oluşan kitabın, bir bölümünde, yazarın önceki yapıtları ve sanatı üzerine yapılan değerlendirmeler yer alıyor.
Durcan Yaşacan'ı, yeni yapıtından dolayı kutluyoruz.

• **Trabzon Devlet Tiyatrosu** sanatçılarından değerli arkadaşımız **Gılman Kâhyaoğlu Peremeci, İstanbul Devlet Tiyatrosu**'nda görev yapmak amacıyla **İstanbul**'a atandı.
Trabzon'daki kültür - sanat etkinliklerinin sürekli özleyicisi olan **Peremeci, Kıyı**'nın saygın bir okuru olarak, hep yanımızda yer alarak bizlere onur kazandırmıştı.
Gılman Kâhyaoğlu Peremeci arkadaşımıza yeni görevinde başarılar, esenlikler diliyoruz.

• **Kasım** sayımızda buluşmak dileğiyle, tüm okurlarımıza sağlıklar, başanlar, esenlikler...

Kurucusu: **Ahmet Selim TEYMUR**
Sahibi: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San. A. Ş. adına
M. Naci ÖZKAN

Genel Yayın Yönetmeni	: **Gündoğdu SANIMER**
Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı	: **Arslan PULATHANELİ**
Sanat Danışmanı	: **Ahmet ÖZER**
Yazı İşleri Yönetmeni	: **Melih. S. ERTÜZÜN**
Kapak, İç Düzenleme, Görsel Dnş.	: **M. Reşat SÜMERKAN**
Dizgi	: **İsmail FANDAKLI**
Film - Montaj	: **Özer DÖLEK**
Kapak Deseni	: **Bedri Rahmi EYUBOĞLU**

Dizgi: **EFOR Masa Üstü Yayıncılık - Organizasyon**
Tel.: (462) 326 44 26 Fax: (462) 322 29 96 - TRABZON

Baskı: **ART Ofset Matbaacılık** Tel.: (462) 325 77 55 - TRABZON

Abone Koşulları : **Yıllık: 400.000 TL.**
(Eski abonelere, öğretmen ve öğrencilere 350 bin)
Yurtdışı Abone : **80 DM**
Yazışma Adresi : **P. K. 183**
61001 - TRABZON
Ederi : **35.000 TL. (KDV dahil)**
Aylık Dergi

Abone ederinin, Gündoğdu SANIMER adına 731607 numaralı postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra, dergi adresine bilgi verilmesi rica olunur.

Gönderilen ürünlerin daktiloyla yazılması rica olunur. Ürünler yayınlansın, yayımlanmasın geri verilmez.

halktan yararlanmak

● Şevket Yücel

Halkın içine girdikçe nice konular yakalarız. Halk arasında öyle kişiler var ki sazıyla, sözüyle bir karac'oğlandır sanki. Öyleleri var ki Yunus'u, Mevlana'yı andırır. O kişiler, belli bir öğrenimden geçmedikleri halde edindikleri deneyimleriyle, duyduklarını aktarmalarıyla ilgi çekerler. Bir de o gibilerin sıcacık içtenlikleri, yapaylıktan uzak oluşları, anlatımlarındaki yalınlık, sözlerindeki tatlılık bir güzel kapı açar dünyanıza. Bir hoş sohbettir onlarınki.

Kahvelerdeki sohbetleri dinlemenin de kendine özgü bir tadı vardır, insan sıcaklığının ne olduğu oralarda daha iyi anlaşılıyor. Hele bir de karşınızda gün görmüş yaşlı kişiler varsa...

Bir gün bir köye gitmiştim, orada yaşının, doksan olduğunu söyleyen bir kişinin bazı sözlerini bir türlü unutamadım. Henüz bedeni çökmemiş, ruhsal yönden dinç görünen bu kişi sohbet arasında ne güzel örnekler veriyordu. Bazen özlü bir sözdü söylediği, bazen sanki bir şiir okuyordu. Aileden, çocuktan, mutluluktan söz ederken şu iki dörtlüğü yansıtmasının sohbetine değişik bir hava kattığına tanık oluyordum: "Deh demeden giden at / Söylemeden yapan avrat / Bir de hayırlı çıktı mı evlat / Gir oyna, çık oyna" "Deh deyince giden at / Söyleyince yapan avrat / Bir de hayırsız çıktı mı evlat / Gir ağla, çık ağla"

Yaşlı kişinin bu deyişleri halktan aktarmaydı. Eş ve evlattan beklenenler ne özgün sunulmuştu onun deyişinde. Burada "karı" sözcüğü bize kaba gelse de onlar için doğaldı.

Halkın yaşantısı ve duyarlığından kaynaklanan bu sözleri gelin de sevmeyin bakalım. Eş ve evladın her yönüyle iyi olmasını kim istemez? Bu deyişlerin içinde salt eş ve evlat konusu üzerinde durulmuş olsa da konu bizi değişik düşüncelere götürebiliyor.

Yaşlı adam, sohbetini sürdürerek: "Avrat var, arpa unundan aş yapar, avrat var, buğday unundan keş yapar," diyor.

Yazımın başında halkı tanımanın önemine değinmiştim. Yazma konusunda yararlanılması gereken bir kaynaktır o. Halk içindeki bazı kişiler yaşamın özünü demet demet sunarlar bize. Sunulan demetlerdekini tümüyle beğenmeyebilirsiniz; ama özenle seçtikleriniz yeni ve özgün demetler yapmanızı sağlarlar size. Belki sundukları malzemeler hamdır, çiçekten alınan balözü gibi henüz bal değildirler; işte o balözünü petekteki gözeneklere oturtarak bal yapma görevi yazarlara düşer.

Nice yazılarımda halktan yararlandığımı içtenlikle söyleyebilirim. Denize girmeden denizin ne olduğu yeterince bilinmez Bir ormana dıştan bakmakla ondaki iç yapının ne olup ne olmadığını tanıyamayız.

Değişik karakterlerin tanınabilmesi, kişilerin özlerine inmeden olmuyor. Kişilere, olaylara, uzaktan bakarak yazılan yazıların yeterince inandırıcı olmadığını görüyoruz. Oysa ben önceden yaşamanın, o yaşanmış olanın yazarken de yaşamasının gereğine inanıyorum.

Halk içindeki kişilerle tanışıp konuşmanın bana göre bir de şu yararları oluyor: Diyelim ki yazmak için bazı konuları saptamak istiyorsunuz, belki de bilinçaltınızda yatan bir konu bir türlü usunuza gelmiyor, gelgelelim, sohbeti özlü, deneyimli kişilerle konuşurken bir de bakıyorsunuz üzerinde durmak istediğiniz, ama anımsayamadığınız o konu birden çıkıveriyor ortaya. İşte konuyu yakaladınız, geriye o konunun işlenmesi kalıyor size. ●

gelirim tanımazsın

rahmi emeç

duygularım kabarıyor yanlızlığıma
ben gelsem, o şehir tren çığlıklarına boğulur
azarlanmış çocuk olurum, çalarım kapını
bir acı gibi susarım en çok yüzüne

gelirim tanımazsın, kendimi başka kentlere salarım
kaç gece düşlerime sığınır ağlarım

ağlarım, yorgun ellerimi kapayıp gözlerime
bir gezgin olurum, yağmurlar eskitirim saçlarında
seni çıkarır öperim, yüreğimdeki albümden
sonra bırakırım o şehrin kuytularına

gelirim tanımazsın, kendimi başka kentlere salarım
kaç gece düşlerime sığınır ağlarım

tarancı ve "otuzbeş yaş" üstüne bir anı

● Şinasi Özdenoğlu

*Değerli şairimiz **Sinasi Özdenoğlu**, yazın dünyamızın nice değerleriyle zaman içinde büyük dostluklar kurmuş, bu değerlerin çok bilinmeyen yaşantılarına tanık olmuştur. Onun bu konudaki anılarını değerli okurlarımızın da bilmesinde yarar gördük. **Özdenoğlu**, bu sayımızda başlayarak ANILAR DENİZİNDEN güzellikler sunacak bizlere. Bu sayıda şiirimizin ustalarından **Tarancı** üzerine ilk yazısını yayımlıyoruz.*

Sırada diğerleri olacak.

***Özdenoğlu**'na ilgisi ve emeği nedeniyle içten teşekkür ederiz.*

Kısa bir beden üstünde düzgün bir baş, sert yüz hatları. Hafifçe çekik, ama hep gülümseyen gözler ve çıkık elmacık kemikleri...

Elbette yakışıklı denemez. Hatta, çirkin bile denebilir. Ancak, alabildiğine sevimli, canayakın, alçak gönüllü...

Ölümünün üstünden geçen 37 yıla karşın, şu anda karşımda görür gibi olduğum **Cahit Sıtkı Tarancı**, işte bu... Evet, Cahit Sıtkı; ufacık-tefecik bir fizik yapı içinde, herkes için sevgilerle dopdolu engin bir yürek taşıyan, tafrası olmayan, demokrat düşünceli bir kişi, gerçek bir insandı.

50 yılı aşkın, koskoca bir zaman dilimi içinde; nice gerçek şairler yanında, nice şair geçinen "**büyüklük ve poz budalası**" ruh hastası tanıdık. Ve onların; adına "**kapris**" dedikleri nice çekilmez çılgınlıklarına dayandık.

Tarancı'nın, bunların hiç birisine uzaktan ya da yakından benzer yönü yoktu: Sevimli ve çekilir bir kekemelikle, düşüncelerini kısa tümcelerle, açık-seçik ortaya koyar, kendisinden de hiç sözetmezdi. Boş konuşmazdı. Sarhoşken söylediği sözde bile, cilalanmamış bir gerçek, ya da ince bir nükte bulurdunuz. Ergin bir sosyal adaletçiydi Tarancı... Varlıklı bir aileden geliyordu ama, düşünce ve inançlarıyla hep yoksulların yanında yer alırdı.

TARANCI VE DRANAS İKİLİSİ

Bizler, 1940'ların "**yeniyetmeleri**"; **Dranas** ve **Tarancı**'yı, şiirde, hep "**ikiz kardeşler**" gibi düşünürdük. Belki de, isimleri, hep aynı dergilerde yanyana çıktığı için... Oysa, bunların şiir biçemleri de, dünyaları da oldukça farklıydı. Çoğu kez, biribirini tamamlayan iki şair olarak düşünürdük onları... Tümü de 19. yüzyıl içinde doğmuş ve hepsi de bu yüzyıl içinde, hem de genç yaşta ölmüş ünlü Fransız şairleri **Baudelaire**, **Mallarme**, **Verlaine** ve **Rimbaud**'nun etkilerini başlangıçta yansıtan bu **İkili**; çok geçmeden kendilerine özgü biçemleriyle, kişiliklerini kanıtladılar. **Tanpınar**, **Tecer**, **Kamu** ve **Uşaklı** gibi iyi şairlerin hemen ardından ve onlarla aynı yılları yaşayarak, estirdikleri yeni rüzgarla, 1940 Kuşağı üzerinde etkili oldular.

Tarancı'nın dizeleri, kuşkusuz, uçuruma bakan insanların iç ürpertisini vermiyor. Aslında, kendisi de şairlerin bol bol "**sıfat**" kullanarak, şiirlerine abartılı görkemler katmasını sevmez, bunu hep eleştirirdi. Bununla birlikte, kendisinin de ilk şiirlerinde sık sık "**sıfat**"lara başvurduğu bir gerçektir.

Ahmet Muhip Dranas'ın, çokboyutluluğa, doğaya ve sonsuzluk felsefesine yönelişine karşı, Tarancı'nın son şiirlerinde toplumsal acıların lirik ve yalın ezgileri duyulur. Evet lirizm... Şairi günümüze taşıyan niteliği, belki de budur. Ancak, söylemek gerekir ki; Tarancı'nın son dönemindeki "**günlük yaşamının**" içtenlikle dolu şiirlerinde, önceki yapıtlarının vurucu lirizmini bulamamaktayız. Örneğin:

"Ne doğan güne hükmüm geçer
"Ne halden anlayan bulunur
"Ah, aklımdan ölümüm geçer
"Sonra bu kuş, bu bahçe, bu nur...

"Ve gönül Tanrısına der ki:
"Pervam yok verdiğin elemden
"Her mihnet kabülüm, yeter ki
"Gün eksilmesin penceremden..."
(Gün Eksilmesin Penceremden)

Cahit Sıtkı Tarancı, kardeşi Nihâl Erkmenoğlu'yla.

Ya da:
"Sevsen beni çocuğum
"Geçen güne yazıktır
"Bugün var, yarın yoğum
"İşim bir şarkılıktır..."
(Sevsen Beni Çocuğum)
dizelerindeki, insanı alıp götüren o dokunaklı ve etkili lirizme; şairin son dönemdeki şiirlerinde, ne yazık ki rastlayamıyoruz.

CAHİT AĞABEY

Şiirlerimi, benim yokluğumda öven; yüzüme eleştiren ve beni daha güçlü şeyler yazmaya özendiren **Cahit Sıtkı Tarancı**'ya, hep **"Cahit Ağabey"** dedim. Ayrıca, o dönemin delikanlılık mantığıyla, **"serde Mülkiyeli'lik vardı ya..."**. Cahit Ağabey, öğrenim yapmakta olduğu **Mülkiye**'de (Siyasal Bilgiler Fakültesi) 3 yıl okuduktan sonra, ayrılıp **Fransa**'ya gittiği halde, kendisini hep **"Mülkiye'li"** saymıştır. Şairin, okulumuza yakınlığı, aramızdaki dostluğu, adeta **"akrabalık"** derecesinde güçlendirmişti.

Kendisine özgü, sık sık kullandığı sözcükler ve deneyimler vardı Tarancı'nın. Çok sevdiği ve özlediği bir dostuna ya da arkadaşına rastladığı zaman:
- **"Maşallah efendim, maşallah..."**
veya:
- **"Nihayet kardeşim, nihayet..."**
diyerek karşılar ve sarılırdı.

Bilmem ki bugün, Tarancı'ya özgü bu deyimleri, o günleri yaşayan dostlar arasında anımsayanlar var mıdır?

"OTUZBEŞ YAŞ ŞİİRİ"NİN ANISI

Günlerden bir gün, **Ulus**'ta, **Posta caddesi**'nde (şimdi Şehit Teğmen Kalmaz Caddesi) ünlü **"Yeni Hayat"**ın yanıbaşında **"Şükran"** lokantasında buluştuk **Tarancı**'yla... Kapıcan girince tam karşıda, lokantanın patronu **Salih Bey**'in kocaman başı hemen seçilirdi. Salih Bey, gizemli bir insandı: Hiç konuşmadan, bir **Sfenks** gibi tezgaha kurulur, girilip çıkanları göz hapsinde tutardı. Arada bir, tezgahın altına sakladığı kadehini, gizlice çıkararak yudumlardı.

Cahit Ağabey; cebinden çıkardığı kâğıda, el yazısıyla yazılmış **"Otuzbeş Yaş"** şiirini, işte burada, **"Şükran lokantası"**nda bana okumuştu.

"Otuzbeş Yaş" şiiri; Tarancı'nın bütün öteki yapıtlarından daha üstün şiir gücünü hemen hissettiren, ölüm gerçeğini filozofça ve yüksek sesle sorgulayan, geniş soluklu bir şiirdi. 5'li dizeler hâlinde 7 kümeden ve 35 dizeden oluşuyordu. Şair bu biçimi, daha önceki bazı şiirlerinde de denemişti.(1)

Tarancı, şiirini beğenip beğenmediğimi sordu. Çok beğendiğimi söyledim. eserini, CHP'nin açtığı şiir yarışmasına gönderecekti. Kendisine, şiiriyle ilgili iki soru sorduğumu anımsıyorum: **Şiirin, sondan bir önceki "küme"sinde, neden farsça "tarumar" sözcüğünü kullanmıştı? Bu sözcüğü değiştiremez miydi?** Verdiği yanıtta: **Bu sözcüğü hem "uyak" zorunluğu, hem de ezgisel bir nitelik taşıdığı için yeğlediğini söylemişti.**

Tarancı'ya sorduğum ikinci soru şuydu:
- **"Neden "Otuzbeş Yaş"? Başka bir isim düşünemez miydiniz?**

Şairin verdiği yanıt şöyle olmuştu:
- **"Dante**'nin **"Divina Commedia"**sını Fransızcasından okudum. Bu yapıtın beni etkilediğini söylemeliyim. italyan Şairi; insan ömrünü 70 yıl varsaymış, ünlü yapıtı **"Divina Commedia"**yı 35 yaşında yazmaya başlamıştır. Ve Dante; ilk dizesinde **"Hayat yolunun ortasında"** diye başlıyor başyapıtına... Ben bu girişi çok beğendim ve şiirime işte bu nedenle **"Otuzbeş Yaş Şiiri"** dedim."

Cahit Sıtkı Tarancı, Dante'nin bu buluşunu beğenmişti ama; yaşam yolunu tamamlayamadan, 46'sında, 12 Ekim 1956'da **Viyana**'da hayata veda etmişti. **Dante** de, bu yolu tamamlayamadan 56 yaşında ölmüştür.

Yıllar sonra **"Divina Commedia"**nın **J.A.De Mongis**'nin Fransızcaya şiir olarak (uyaklı) çevrisini buldum. Yapıt, 1876'da Paris'te basılmıştı. Rahmetli Tarancı'nın yıllar önce bana Şükran lokantasında söylediği gibi; Dante'nin 35 yaşında yazmaya başladığı yapıtının ilk dizesini, **De Mongis** şöyle başlatıyordu:

"Un jour á la moitlé du chemin de la vie"
*Ve devam ediyordu **Dante:***
"Je délaissai la voie où le ciel nous convie
Et je me retrouvai, tant l' écueil m'attirait
Seul, errant à travers une sombre fôret..."(2)

ŞİİRLE DONATILMIŞ GECELERE SELAM

Ankara'nın, içinde **Cahit Sıtkı Tarancı**'nın da bulunduğu, şiirle ve dostluklarla donatılmış o sohbet geceleri yok artık. Her türlü hesabın dışındaki arkadaşlıklarla zenginleşen, inançlı insanların yüksek sesle tartışıp, kucaklaşarak ayrıldıkları o içtenlikli masalar, uzak bir geçmişte kaldı. Yıllar, gençlik günlerimizin o coşkulu sofralarıyla aramıza girdikçe, kendimizi **Dante**'ye daha yakın hisset miyor muyuz?

Divina Commedia'ya yeniden gözatarken, ilerleyen yılların kaçınılmaz hüznüyle yazdığımız şu dörtlüğü, sevgili **Tarancı**'nın anısına adamayı bir borç sayıyoruz:

"Neden yıllar geçtikçe beni çekiyor Dante?
Dünya varken bakamam cehenneme, cennete
Yaşamak istiyorum sevdalarla dopdolu
*Gönül diyor: **Vivace**, akıl diyor: **Andante**..."*

Ankara'mızın şimdi tarih olan o güzel günlerine ve gecelerine selam olsun... ●

---

1) Tarancı, bu şiirinde; daha önce denediği (**Bahar Sarhoşluğu** ve **Ölümden Sonra şiirleri)** bir biçimi uygulamıştır. Burada; birinci, üçüncü, beşinci dizeler üçlü; ikinci ve dördüncü dizeler ise ikili uyak oluşturmaktadırlar.

2) **"Divina Commedia"**nın ilk dörtlüğünü, dilimize şöyle çevirmeye çalışmıştım:
"Ömrün tam ortasında, bir gün tek başıma
"Bıraktım kendimi göklerin çağrısına
"Ve birden buluverdim kendimi
"Kapkaranlık ormanda, aylak bir gezgin gibi..."

yazar, tansu bele'yle söyleşi

●Söyleşen: **Oya UYSAL**

- Yaşamöykünden yola çıkarak, yazın tutkuna yazdığın ilk satırlara, kısa bir yolculuk yapalım önce, ne dersin?

- Yazmakla yaşamak, eşdeğerde benim için. Yazmazsam yaşadığımın ayırdına varamıyorum. Yaşadığımı ayırdetmekse, acı çektiriyor bana: Yazarken bedenimi soluklandıran, canlandıran o şey, tanımadığım, ne ve kim olduğunu bilmediğim bir yabancı gibi... Sevdanın gizemli yüküyle çıkagelip, güzeller güzeli yükünü usulca bıraktıktan sonra ardına bakmadan çıkıp giden sevgili gibi! Başbaşa olduğumuz gündüzler gecelere, geceler gündüzlere çabucak evrilecek, uçup gidiverecek ve o, sırça köşkte beni sevdanın kollarıyla saran yabancı, gün ışıdığında atına atlayıp Kaf Dağı'nın ardında yitip gidecek... Geride yalnızca özlemi kalacak: Sonsuza dek sürecek özlemi... Bazen düşünürüm, "yaşamak, her yönüyle bitmez tükenmez bir özlem değil de nedir" diye... Yazmak da bu: Yazmak da, ilk şiirimle birlikte ak kâğıda düşen özlemim benim, bir türlü doyasıya kucaklayamadığım, "benim" sayamadığım... Elimden taşıveren yaşamım! Sırça köşküme (sevdama ve özlemime) hiç mi hiç dokunamayan ölümüm! Doğdum doğalı soluğumu alıp veren şiirim: İlk şiirimi onaltı yaşımda yazdım, son şiirimi otuzumda. Öyküyü şiire yeğlediğimde, şiir yazmayı bıraktım. Ama şiir, damarlarımda çağıldayan yaşam / öykülerimde atan damar gibi: Ondan hiç kopmadım. Öykülerimin "şiir gibi" olması bu yüzden.

- Felsefe, yazın anlayışını etkiledi mi, ya da neler kattı yaşamına?

- Henüz ilkokula gitmiyordum, çok iyi anımsıyorum, ya beş ya altı yaşlarındaydım: Gökyüzünde devinen bulutlara bakar bakar, "geçip giden onlar değil benim" derdim kendi kendime, "geldim, şimdi burdayım, gidiyorum. Peki, nereye? Bulutlar hep gökyüzünde. Bense çıkıp gideceğim. Yokolacağım. Peki, nasıl, ne zaman, niçin?" Beni felsefesiyle tanıştıran ilk soru işte budur. Şiirle de: Çünkü felsefe, akıp giden "suyun" **ben olduğumu** söyleyense, şiir de bana, o suyu bir an, bir ancık da olsa avuçlarımda tutabileceğimin **olası olduğu**nu kanıtlayandır. Ama ikisinin de dilini, bana ne söylemeye çalıştıklarını ancak yılların akışıyla çözebildim diyebilirim. İlkokulda Divan Edebiyatını, ortaokulda Ömer Hayyam'ı, Şiraz'lı Hafız'ın Gülistan'ını, Lamartine'i, lisede Goethe'yi, Shakespeare'i, Nazım Hikmet'i, Victor Hugo'yu, Dante'yi, Homeros'u, Herakleitos'u ve daha nice şair ve yazarı okudum. İnsanın acıları, birbirine yapıp ettikleriyle tanıştım. Ezenle ezilenin kavgasına tanık oldum. Ancak bundan sonra, bana küçücükken o soruları sorduranın adının **Felsefe** olduğunu anladım. Bir de buna bağlı olarak lisedeyken, "neden hiç kadın filozof yok, kadınlar yaşam ve dünya üstüne hiç düşünmezler mi, ya da **ne** düşünürler, belki de sorularının yanıtını dinde buluyorlardır" diye de düşündüğümü çok iyi anımsıyorum. O zaman Kuran ve İncil'i de okudum. ama ikisi de bana doyurucu gelmedi, üzüldüm. Çünkü "soru sormanın", "yanıt almaktan" daha önemli bir edim olduğunu o sıralarda henüz bilmiyordum. Oysa üniversite (felsefe bölümü) bana gerçekte "soru sormanın ya da sorabilmenin", "yanıt almaktan ya da yanıtlarla avunmaktan" kat kat üstün olduğunu öğretti. Rahatlamıştım: Aradığım temel çıkış noktası buydu, dahası felsefenin, ardından yaratmanın da gizine erdim. Kadınların neden felsefedışı olduklarının da: Soru sormanın erdemi hiçbir zaman öğretilmiyordu onlara, sanki yasaktı kadınların ömrü, öğrendiklerini (ezberlediklerini) öğretmekle geçiyor gibiydi... Her neyse: Yine felsefeye dönersek, benim öykülerime yansıyanın da gerçekte bu "soru sormak" merakım olduğunu, rahatlıkla söyleyebilirim. Öykülerim hiçbir zaman belirgin çizgiler çizmez, yorum yapmaz. Herhangi bir durum hakkında ileri sürülen bir yanıt ya da varsayım değildirler, bir inanç, yorum, ide aktarmazlar. Olanı biteni sergilemeye çalışırlar o kadar. Dahası, okuyucuya "acaba gerçekten böyle mi, yoksa nasıl?" türünden birtakım düşüncelere yolaçan sorular sordururlar. Şiirle ya da yer yer fantastik öğelerle sarmaş dolaş oluşlarının nedeni de budur.

- Öykülerinde kalabalık içinde kendi yüreğine çekilmiş yalnız kadınlar buldum ve hep bir hüzün... Bir de öykülerindeki o uç noktaya gelmiş ya da getirilmiş, çoğunluğu yine kadın olan kişilikler... Örneğin, "Gülnur: O Kadın Benim", "Güneşin Sarı Balçığı", "Kuşlar"da olduğu gibi. Dışlanmış, iç sürtüşmeleriyle bir başına bırakılmış, çıkışı bulamamış tiplemeler. Ölümle yaşam arasında gidip gelen bir gelgit... Abartısız... Çoğunlukla her gün önümüzden yürüyen, rast-

laştığımız, öykülerini ondan bundan duyduğumuz, bizlerle birlikte ama bizlerden farklı bir biçimde yaşayan bizim insanlarımız. Onlar için neler söyleyebilirsin, çıkış yolları yok mu gerçekten?

- Öykülerimin çoğunlukla kadın yanlızlıkları üstüne kurulu oluşu rastlantı değil: Hangi sınıftan ya da kesimden olursa olsun kadınların hiçbir zaman gerçekleri (ve yaşamı) bütünüyle konuşmadıkları, tartışmadıkları, yaşamadıkları, anlatamadıkları ve yazmadıkları kanısındayım. **İnsanın tarihi gerçekte erkeğin serüvenidir, yani tarihi yapan erkektir. İnsanyarısı kadınsa, tarihdışıdır**: Dilsizdir, suskun bir tarih onunki, dış dünyanın karşısında ezilen ve horlanan erkeğin bitmez tükenmez savaşımını / bu yükü sırtlanan, bundan dolayı da erkeğin ezilmişliğine göre iki katlı ezilendir. Düş ve acıdır kadın, düşlenen ve uğruna acı çekilendir, avutan ve doyurandır o, bir karanlık gecenin sonunda özlenen günışığı gibidir: Onun düşlemeye, savaşmaya, sormaya hakkı olabilir mi? Kendisi "simge" olan "simgesini" nasıl oluştursun? Dahası, bunu nasıl, hangi yolla açığa vursun? Sanırım kadının yalnızlığı ve hüznü burda başlar. O, bütün sınırların ya da sınırlamaların anası: Ayıp, günah ve yasaklar üstüne kurulu dünyasında, susmasın da ne yapsın. Senin sözünü ettiğin ve öykülerime yansıyan da, sanırım bu: Ama çıkış noktalarını sorguladığım öykülerim de yok değil, "İsmail"deki kadının bilinçlenmesiyle, "Göl"deki küçük kızın tutumu gibi, geleceğe yönelik bakışaçıları üreten...

- "Ay Geceye Yalnız Doğar"da sosyal bir yaranın kabuğunu kaldırıyorsun, kadının günümüzdeki konumunu irdeliyorsun. Topluma yaptığın göndermelerle bireyin sıkışıp kaldığı dar duvarları yıkıp, geniş alanlar açıyorsun böylece. Hümanist, eğrileri düzleyen, yanlışları, çarpıklıkları, çarpmadan gözlemleyen, görmemizi sağlayan hüzünle sarmaşdolaş bir anlatım var. Yanılıyor muyum?

- Az önce de değindiğim gibi, kadın - erkek ilişkilerinde bana göre belirgin bir dengesizlik sözkonusu. Uzun tarihi süreçlerle kemikleşen bu trajik boyut, gerçekte erkeğin ufkunu daraltan, elini kolunu bağlayan bir engelden başka bir şey değil. Erkek, temelini kadın - erkek çarpık konumunda bulan "iktidar" belâsının ağırlığı altında, her yönden itilmekte... Erkek, güçlü, hep güçlü olmak zorunda: Her ne pahasına olursa olsun! Bu olgu, ezelden ebede en onulmaz sosyal yaradır. Öykülerimde sıkça işlediğim bir açıdır bu, en açık örnek de kuşkusuz "Ay Geceye Yalnız Doğar"ın ilk öyküsü "Yaz Bitti"...

- Özel olarak kendi yazınına, genel olarak da Türk yazınının geleceğine nasıl bakmaktasın? Gelecek neler söylüyor, yazının yarınları açısından?

- Ben yazının yarınları açısından her zaman iyimser oldum, yine de öyleyim. Dil varolduğu sürece yazın sürer. Varolmaksa ancak değişimle olasıdır: Dil değişir ama bu yüzden de sürer: İşte bu değişimi ya da dönüşümü dilde sağlayan şey, yazındır. Türk dilinde özellikle son yüzyıl içinde bu dönüşümün ivmesi büyük ölçüde hızlandı, düzyazıda gerçekten büyük atılımlar yapıldı: Roman, öykü, deneme, makale, anı, günlük türlerinin geçmişi henüz çok yeni, ama topluma kazandırdıkları gerçekten çok önemli. Belki dünya toplumlarına göre okumada çok gerilerdeyiz, yine de geçen yüzyıl toplumumuzdaki okur sayısını düşünürsek attığımız adımların büyüklüğünü görebiliriz. Yaşadığımız yüzyıl içinde Türk toplumu en hızlı değişim geçiren toplumlardan; bunda, yazın ve sanat alanlarında ortaya çıkan değerli sanatçılarımızın yapıtlarının da rolü büyük: Ben her türlü engellenme çabalarına karşın (gerek geriletme, geçmişe döndürme çabalarına, gerekse televizyonun baltalayıcı çabaları açısından) yazınımızın girdiği verimli yoldan asla dönmeyeceğine ve döndürülemeyeceğine kesinlikle inanıyorum. Gelecek yüzyılda, Türk dilinde çok önemli yazarlar ve düşünürler yetişeceğine inanıyorum. Tıpkı, toplumumun her yönüyle aydınlıklara erişeceğine yürekten inandığım gibi... Gelecek, yazınımıza çok şeyler kazandıracak: Bugünümüzün (Cumhuriyet Türkiye'sinin), sanatçı ve yazar olarak, geçmişte hiçbir Türk insanının hayal edemeyeceği kadar önemli olanakları bizlere sağladığı gibi...

- Söyleşimiz için içtenlikle teşekkür ederim. •

karanlığın içinden

Gündoğdu Sanımer

alıp kalemi kağıdı Asur serinliğinden
yazmalı çakır gözlü sabahı
yazmalı kar mavisi pırıltıları
yıkanmış yüzünü öptüğüm kuşluk vakti
saydam sessizliğinde sağanak yağmurları

ıslak bir sigara dumanı ardındasın
gizler ülkesi kadim kent incisi
dizlerine başını koyup uyumuştur
yeşim gözlü hışım bakışlı deniz

karayeşil dalgınlığı duman dağları
teraslara kurulmuş antik Trapezos
sırtını boz bir tepeye yaslamış
Kindinar şafakta kanamaktadır

batıda adsız su Zağnos
doğuda Kuzgundere
tırmanır gökyüzüne zümrüt çam
güneyde Soğuksu, Telsiztepe

milada kaç bin yıl var ey yığı
tunç çağı uzatmış aşıboyası ellerini
demiri ve bakırı gizlemiş ağulu koynun
demircilikte ustadır ilk demirbaş ahali

antik kent bereket çeşmesi toprağın
çok uzaktan sezilmiş albenisi
Homeros bile söz eder alamaz kendini
Trova'yı anlatırken ünlü İlyada'sında

oysa bağlı olmaksızın büyük krallara
bu topraklarda özgürce yaşanmıştır
beylik kurup bey gibi beyoğulları
savaşarak yağmur karanlığında

kapadokya yolunda dört gün / 1

● Ahmet Özer

bir düş ülkesine doğru

1989'da Neuchatel'de bir yaşlı bayanın, çevirmen aracılığıyla bana sorduğu ilk soru, Kapadokya üzerineydi. Oysa adını duymaktan öte bir bilgim yoktu bu yöre üzerine. Bildiğim bir düş ülkesiydi. Taşın, geometrinin tüm şekillerinin ötesinde, doğadaki tüm canlılara, cansız varlıklara benzeyebilen özellikler taşıyışıydı. Anadolu mozayiğinin bir zengin doku oluşturduğunun en önemli kanıtıydı Kapadokya. Hepsi o kadardı işte.

Sevgili İbrahim Dizman, ORSEV (Ordu Sanatevi) ile OFSAD (Ordu Fotoğraf Sanatçıları Derneği)ın ortaklaşa bir gezi düzenlemekte olduklarını, bu geziye bizlerin de katılmasının iyi olacağını söylediğinde, Kıyı'nın 100. sayı çerçevesindeki yoğunluğumuz uç noktadaydı. Bir yandan derginin oylumunun genişletilerek değişik bir biçimde okura ulaştırılması, bir yandan da 100. sayıyla birlikte oluşturulacak etkinlikler, hemen karar vermemize engel olmuştu. Zaman içinde bir yandan o yörelere değgin bilgiler edinirken, bir yandan da Neuchatel'deki yaşlı kadının sorusu çınlayıp durmuştu kafamda. Sonuçta ayağımıza değin gelen bu tarihsel fırsatı kaçırmamak gerektiğini düşünüp bu kısa, yorucu ve kendi içinde ilginçlikler taşıyacağı önceden belli gezi için evet dedik.

O günlerde Trabzon'da bulunan şair arkadaşımız Ali Mustafa da bu gezide bizimle birlikte olacaktı. Ayrıca yaz tatilini Piraziz'de geçirmekte olan sevgili Naim Tirali'nin ailesiyle birlikte bu coşkuya katılacağını öğrenmiş olmamız, sevincimizi bir kat daha artırmıştı.

7 Temmuz günü bizler Trabzon'dan hareket ettik. Üç saatlik bir yolculuktan sonra Ordu'daydık. Orsev'le sınırları genişleyen bir sanat-kültür coşkusuna fotoğraf sanatçılarının, basın adamlarının katılımı, gezinin ufkunu zenginleştirecekti. Orsev, Ordu'da sanatın geniş bir ovası, uçsuz bucaksız bir yaylasıydı. Bir, soluk alma yeriydi. Öğleden akşama değin, Ordu'nun çeşitli birimlerinde dolaştık. O gün yaşadığımız en güzel olay, değerli sanatçı Gülçin Üstüntaş'ın 50. yaşında, sanatının 30. yıldönümünü kutlamasaydı. 20 yaşından bu yana yılların derinliklerine karışıp giden, nice sevinçler, nice çileler, nice umut ve umutsuzluklar, yüreğinin yanına bir zafer madalyası eklemişti: Bu tiyatroydu. O gün kendi ellerinde biçimlenen Orsev, bu güzel an'ı, ona bir ödül vererek anlamlı kılmıştı. Kıyı'nın sanatçıları olarak bizler de bu sevince ortak olmakta kıvanç duyduk. Ardından da yaş pastanın bir dilimini, nice güzel günlerin sevinciyle tabağımıza aktardık.

Akşama doğru bizi Orta Anadolu'nun o büyülü kentlerinde dolaştıracak otobüsümüz Fatsa'dan geldi. O anda Naim Ağabey (Tirali) de eşi, kızı ve bizlere kılavuzluk edecek oğlu Yavuz'la birlikte aramıza katıldı. İbrahim Dizman'ın her kesim insan arasında kurduğu diyalog sonucu geziye katılan tüm sanatseverler arasında görünmez bir bağ oluşmuştu. İnsan hangi yaşta olursa olsun, yeter ki dilini anlayan bir insan, yüreğini yaslayabileceği bir mekân bulabilsin, bu onun mutluluğuna bir ufuk açmak demektir. Son yıllarda yaşadığımız en coşkulu yolculuğa çıktığımızın ayırdındaydık. Tüm hazırlıklar tamamlandı, eşyalarımız otobüse yerleştirildi, kalanlara el sallandı; Ordu'yu birden geride bırakarak Kapadokya'nın yolunu tuttuk.

Kimi insanlar doğuştan liderlik özelliklerini genlerinde taşırlar. Zaman, koşullar onları birden öne fırlatır. Herkesin bakışlarını üstünde toplarlar. Gülçin Hanım bunlardan biridir. O her dönemde çevresindekilere kılavuz olma eylemini, burda otobüste de gösterdi. Gidilecek yerler, yapılacak yolculuk, yolculukta yaşayacağımız coşkunun boyutları üzerine ayrıntılı açıklamalar yaptı. Otobüsün mikrofonu el değiştirirken şarkıdan, türküye bir yolculuğu da yedeğimize aldık.

Aydın ve Gülçin Üstüntaş, İbrahim eşi Muteber, Tuncer ve Mürsel Engin Ali Mustafa otobüsün arka koltuklarını tuttuk. Geçmişte kalan yaşadıklarımızı öne alıp, birbirimize tutunarak, gecenin içinde, esprilerle yüklü bir söyleşiye daldık. Bir ara "Naim Ağabey de buraya gelebilse ne iyi olur, 'Çılgınca Şeyler'den, Paris anılarından söz ederdik" dedim. Sözümü daha bitirmedim. İbrahim "İşte telapati buna denir" dedi. Bir de ne göreyim, Naim Ağabey otobüsün içinde ayakta bize doğru yürüyor. Ona bir yer açtık. Yanyana oturduk. İbrahim, Ali ve ben etrafını sardık. Yolculuk içinde bir uzun yolculuğa çıkıverdik. Naim Ağabey ne güzel insan. Edebiyatın inceliği, duyarlığı, yüreğe işlenen nakışı onu kendinden çok küçük yaştaki insanlarla da dost kılmaya yetiyor. Galatasaray günleri, Hukuk yılları, Paris anıları, Sait Faik'in Panço öyküsü, Franbois ile Nuri, Çılgınca Şeyler, Fethi Naci, Can Akengin... telden tele atlayarak konuştuğumuz konular oldular.

Önce Fatsa'da, ardından Samsun yakınlarında mola verdik. Otobüsten ikinci inişimizde, çıkınımızdaki yiyeceklerden atıştırdık, çay içtik. Orda bu gezinin yazılması görevinin bana verildiğini vurguladım. Yaşadığımız her ayrıntıyı kafama nakışlamaya özen göstermeye başladım. Mola sonrasında yeniden otobüse doluştuk. Her doluşta İbrahim'in adaşı ve kayınbiraderi İbrahim Yılmaz, kelle sayma usulü hepimizi gözden geçirdi. Hep 35'i buldu.

Kapadokya: Güzel atlar ülkesinde bir gün.

Giderek gecenin derinliklerine gömüldük. Uyku faslı başladı. Otobüsün hangi güzergâhtan geçip, nerelere ulaştığını kestirmek çok zordu.

Bir uzun yolculuktan sonra gün ışırken uçsuz bucaksız bir ovada bulduk kendimizi. Buğday tarlaları, kimi yerleri yeşil, kimileri sararmış geniş alanlar, tek bir ağacın olmadığı kocaman bozkır... Cihanbeyli ovasına ne de çok benziyordu geçtiğimiz yerler. Bir uzun yolculuktan sonra taşlar ülkesi Ürgüp'e vardık. İnsanoğlu ne denli ilginç yerler görse de hiç görmediği bir yer onun için değişik anlamlar taşıyabilirdi. Gerçekten şimdiye değin, takvim sayfalarında, kartpostallarda gördüğümüz bu yöre, artık elimizin altındaydı.

ürgüp: taşın sonsuz serüveni

İki gece kalacağımız Feza Otelin önünde durduk. Sabahın inceden esen serin yeli, vişnelerin arasından geçip, sararmış kayısılardan tüten kokuları önüne katıyor, yöreyi dört bir yandan saran taşlara, kayalara çarparak ufkun derinliğinde yitip gidiyordu. Kısa bir süre sonra herkes bir gezide en rahat olabileceği giysilerini giyip kahvaltı sonrasında otobüse dönmeliydi. İstenilen sürede bunu gerçekleştirdik. Otobüsümüz Ürgüp kenti içinden çıkarken bir alışveriş merkezinin önünde durdu. Herkes satılan nice turistik eşyadan kendisine yakın bulduğunu evirip çevirmeye başladı. Aydın Bey hemen bir fesi başına oturttu. İbrahim, "Aydın Ağabey al onu dedi. Nasılsa Taceddin Bir İnsan Oyununda gerekecek". Ah dedim içimden şu sanatçı ne garip insandır, nereye giderse gitsin yüreğinin yelkenlerini hep başkaları adına şişirir.

Yavuz Tirali otobüste sanki bir yabancının verdiği bilgileri Türkçe'ye çevirircesine tane tane anlatıyordu. Gerçekten uzun yıllar Fransızca olarak anlattığı bu yörelere ilişkin bilgiler, ilk kez Türkçe olarak bize aktarılıyordu.

Bir dönemde, ayrı dine sahip iki toplumun burada birlikte yaşadığından, yol kenarındaki ağaçların iğde olduğundan, görünenlerin geniş bağlıklar olup, bunlardan yörenin ünlü şarabının yapıldığından ve bulunduğumuz yerin denizden 1.200 m. yüksekte bir yer olduğundan uzun uzun söz etti. "Ne ilginçtir ki kavaklar burda da var" dedi. Yakınımızdaki bir vadinin Güvercin Vadisi adını taşıdığını, ordan son derece tarıma elverişli güvercin gübresi toplantığını da sözlerine ekledi. Bir ölü vadinin içinde olduğumuz, bunun Zelve vadisinin bir parçası olduğu da öğrendiğimiz bilgiler arasında yer aldı.

Tam bir uçurumun kenarında durduk. Bir dürbün elden ele dolaştı. Vadinin tam karşısındaki korkunç görünümdeki kayalara, onlara ulaşmak için kazılan taş basamaklara baktık. Kenarda, o yöreden bir kadınla bir erkek yere serdikleri örtüler üstünde kayısılar, satıyordu. Kadının tezgahında ayrıca bez bebekler vardı. Bunların yörenin birer simgesi olduğu belirtildi. Kadına adını bağışlamasını söyledim. 'Hanife' dedi.

İnsan bir helikopterle buraya bırakılsa, etrafında dilini bilmediği insanlara, daha doğrusu değişik giysiler giyen insanlara rastlasa, hiç düşünmeden buranın Orta Amerika ülkelerinden biri olduğunu rahatlıkla söyleyebilir. Gerçekten yıllar boyu Amerikan filmlerinde gördüğümüz denli ürpertici, düşündürücü, ilgi çekici bir görünümle baş başaydık. 1924'e değin, Müslüman ve Hıristiyan daha doğrusu ezan ve çan iç içe yaşamış, yaşatılmış. 1950'lerde bir göcük olduğu, 1980'lerden sonra çökmeler nedeniyle yörenin eski ilginçliği yitirdiği verilen bilgiler arasında yer aldı. İnsan ister istemez buranın film yapımcılarının aklına gelip gelmediğini soruyor. Nice fantastik filmlerin burada çevrildiği söyleniyor. Kayaların kırmızısı demiri, yeşili kükürtü taşıyormuş, dört bir yöreyi saran kayalar sanki bir yontucunun iki tarafı keskin keskisiyle yontulmuş gibiydi. Neden Peri Bacaları deniyormuş doğrusu merak ediyoruz. Anlatılan, görülenle çakışınca, sorumuzun yanıtı kendiliğinden ortaya çıkıyor. Bir peri diyarındaydık.

Taşın kalbi, iki ayrı dinin yaşamını kucaklıyor.

Otobüsümüz bir başka yerde daha mola verdi. Nurper Hanım ve oğlu Kuzey de bizimle bu hayal vadisini izlemeye koyuldu. Lomo marka makinemle ilk kez fotoğraf çekiyorum. Çıkıp çıkmayacağını da merak ederek. Ya çektiklerimin tümü yanarsa, emeğim tümüyle boşa gidecekti. Herkeste bir şaşkınlık. Değişik alanlara dağılan arkadaşların gelmesi gecikiyor, ıslık çalıyoruz, bağırıp, çağırıyoruz, onları toparlıyor, yeni bir alana doğru yol alıyoruz.

Birden Charles Texier adı çınlıyor, Yavuz'un anlattıkları arasında. Texier'in adının geçtiği yerde doğal olarak da 'Küçük Asya' adlı yapıtı anımsanır. Kıyı'nın 62. sayısında bu değerli gezgin ve arkeolog'un Trabzon anılarını yayımlamıştık. Texier, 1802-1871 yılları arasında yaşamıştı. Yazdığı Assie Mineure adlı yapıt, 757 sayfa 64 gravür ve 5 haritadan oluşmuştu. Kitap, Ali Suad Bey tarafından üç cilt olarak 1340 (1924) yılında, Arap alfabesiyle Türkçeye çevrilmişti.

kızılırmak'ın koynundaki avanos

Texier, görüp izlediği bu yöreleri Fransa'ya dönüp anlattığında, çok kişi onun yaşadıklarının çok fazla abartıldığını düşünüp inanmak istememişti. Daha sonra bu merak duygusunu yenmek için gelenler olmuş; ancak durum anlaşılmış, ilgi, kişiden kişiye büyüyerek sürmüştü.

Ürgüp'ten Avanos'a varıyoruz. Avanos bana yazar Abdullah Rıza Ergüven'i anımsatıyor. Bunu İbrahim'e de anımsatıyorum. Bir süre Ergüven üzerine konuşuyoruz. Yıllardır şiirler yazan, yazılar üreten, çeviriler yapan Ergüven'i burda kim tanır diye de sormadan edemiyoruz. Oysa Avanos'ta kendini yerli yabancı herkese tanıtan bir 'Chez Galip' olduğunu bilmeyen yok. Galip'in 'Ofis'e uğruyoruz. Herkes- 35 kişi-

oturacak bir yer buluyor. Galip Tezgâha oturuyor. Ayak pedalı ile çevirdiği bir tezgâhta, haddeden geçmiş çamurundan 1, 1,5 dakikada bir saksı yapıyor. Bir yandan da herkesi aklının sıfır noktasında bilip, anlatmaya koyuluyor. Bütün bu çanak çömleğin 20 dakika güneşte bırakıldığını olmazsa odalarda kurutulduğunu, yüzeylerinin metalle parlatıldığını, ta Hititlerden beri parlatılma işinin yapıldığını, fırınlarda 10 saat, 900-1200 derecede pişirildiğini, ateş malzemesi olarak odun, talaş ve kuru üzüm çekirdeği kullanıldığını sıralıyor. Bu işi kendisi dahil 5 kuşağın yaptığını da sözlerine ekliyor. Burda 33 yıldır tezgâhının olduğunu da övünerek söylüyor. Hatta bir ara iyi çiniyle iyi olmayanın, daha doğrusu belli ölçülere uymayan aracın durumlarını karşılatıran iki örnek gösterdi. Yaz tatillerinde Fransız, Belçikalı ve Türklerden oluşan 10 kişinin burda staj yaptığını, bulunduğu yerin kışın sıcak, yazın serin olduğunu, kendini dünyaya tanıtan en önemli özelliğinin de buraya gelen hanımların saçlarından bir tutam kesip, saçın üzerine astığı bir kağıda adını ve adresini yazdığını, ardından kura çektirdiğini, bunun sonucu olarak da buraya değişik yörelerden, ülkelerden konuklar çağırdığını belirtti. Bir süre sonra hem ürettiği kapkacağı görmek, hem de bu saç oranında gezmek için atölyenin değişik birimlerini dolaşmaya koyulduk. Gerçekten ilginç bir manzaraydı karşımızda duran. Dünyanın dört bir yanından yüzlerce ulustan nice bayanların saçları, bir adak mağarası oluşturmuştu sanki.

14 yılda bunca saçı bir araya getirdiğini, bunun da yaklaşık iki milyon insandan alındığını söyledi. (Bu, günde 400 insana, bu uygulamanın yapıldığını gösterir?!) Burada 13 kişinin çalıştığını da sözlerine eklemeden edemedi. Galip'in tezgahına varırken önümüze çıkan başka satıcılar, orda her malın son derece pahalı satıldığını, hiçbir özelliğinin de olmadığını söylediler. Nitekim, kafilemizdeki arkadaşlar çevrede sordukları fiyatlarla söylenilenlerin doğru olduğunu gördüler. Bu nedenle de değişik yerlerden Avanos anısı taşıyan çeşitli kaplar almadan edemediler. Avanos bir yerde dönüp dönüp uğradığımız yer oldu. En güzeli de kocaman Kızılırmak'ın Avanos'un yüreğine bir atardamar gibi sokulmasını izlemiş olmamızdı.

Peri bacaları neler anlatmaz ki...

tarihin kucağında bir kültür mozayiği

Kapadokya yöresini simgeleyen bu taş evler, bu peri bacaları, bu doğal yerleşme alanları, ilk Hıristiyanların Efes ve Antakya benzeri sığındıkları yerler olmuş. Kayseri de Hıristiyanlar için önem taşıyan bir yer olmuş tarihte. İlk rahipler burada saklanmışlar. 1. yy'da merdiven olmaması nedeniyle yerleşme mekanlarına iple inip çıkarlarmış. 1. yy'da kiliseleri erozyona uğramış. Kimi kiliselerin tehlike oluşturması nedeniyle de kapalı olduklarını öğrendik. Verilen bir bilgiye göre bu yörede 400'den fazla kilise varmış. Bunların çoğu manastırmış. Biri yıkılınca yerine bir yenisi oluşturulmuş. İçlerine de o dönemin dinsel motiflerini işleyen freskler yapılmış. Tüm bu freskierin kaynağında İncil'in belirgin rol oynadığı bir gerçek.

Öncelikle Elmalı Kiliseye gidiyoruz. Ancak onarımda olduğu için gezemiyoruz. Kültür Bakanlığı'ndan onaylı sanatçı kartımız işimize yarıyor. Kızgın bir güneş altındayız. Naim Ağabey'in bütün bu çileye katlanıp, bizimle birlikte her birimi gezmesi, bize ayrı bir moral gücü kazandırıyor. Tirali'nin oğlu Yavuz, gezeceğimiz yerler için bilgi verirken, 'Baba sen çıkmasan iyi olur' sözünün yerine, rahatsız olanlar, tansiyonu iyi olmayanlar kimi bölümleri gezmeyebilirler diyerek uyarıda bulunmayı sürdürdü hep.

Fresklerle donatılmış Azize Barbara şapelini geziyoruz. Hayvanların suretlerinin çokluğu, Kapadokya'da kutsal sayılmalarından ileri geliyormuş. Hayvanlar bekçi kabul edilirlermiş. 11. yy'da Konstantinopolis'ten ressamlar getirilerek bütün bu freskler yapılmış. Ayasofya'nın 6. yy'da burasının ise 5. yy'da yapıldığı bilinmekte. Tarihin o yıllarını düşününce, burda insanın yaşadığına inanmak gerçekten zor.

Ardından Yılanlı Kilise'de gezi başlıyor. Sıcak yaz gününde iç kısımlar müthiş bir serinliğe sahip. Konstantin'in annesi ve oğlu da freskiere konu olmuşlar. Tonozlu bir yapıya sahip kilisenin içindeki freskler bir yağmanın izlerini taşıyor. Figürlerin tümünün gözlerini oymuşlar. Yavuz Tirali, bu göz oyma için, yağmaya gelenlerin zamanının olmayışını ileri sürüyor. Kısa zamanda en etkili tahribat bu eylemle sonuçlanmış. Gözü oyulan figürün etki gücünün azaldığı ileri sürülüyor. Çoğu freskier de taşıdığı malzeme nedeniyle güvercinlerin saldırısına uğramış.

Ekmek pişirilen tandır, 40-50 kişinin yemek yediği alan meraklı bakışlara konu oluyor. En ilginci de üzümün ezilerek suyunun çıkarıldığı yer. İnsan ister istemez nicé genç ve güzel kızların ayaklarıyla ezilen üzümden yapılan şarabı tadan erkeklerin damağına, bu tenin karışan kokusunu düşünmeden edemiyor. Ardından Üçhisar kalesinine gidiyoruz.

Krema gibi kayalar, kocaman birer pasta dilimini andırıyor. İnanılmaz bir görüntü karşımızda. Kayalar yine petek gibi oyulmuş yolun üstünde çocuğun biri, yerli ve yabancı turistleri para karşılığında devesiyle gezdiriyor. Deveyi görünce dayanamıyoruz. Kocaman bir yaratık, yanına yaklaşınca insan ürperiyor. Çocuk deveye kolay binmeyi sağlamak için bir merdiven bulunduruyor. Merdiven yardımıyla deveye Kuzey'le birlikte binip, bir tur atıyoruz. Kocaman çölleri, su istemeden geçen, çölün tarihinin bir motifi olan bu hayvan, herkesin ilgisini çekiyor. Bir süre sonra Gülçin Hanım oğlu Çağdaş'la devenin sırtına tırmanıyorlar. Yıllardır tortu halinde kalan duygular değişik mekânlarda birden kamçılanıyor. ●

ey karanlık

Efe Güzelgöz

içimiz ateşlendi
düşümüz
düşüncemiz
üşür gecemiz
"kandan kına yakılmaz"
türküler söylenir
şiirler
okunur en güzel yerinde
tarihin

yakışmaz ki insana yakmak
alev alev
bir umut / suzluktur
cahilin karanlığa alkışı
ve meydanları dolduran
tükendikçe çoğalan
yoz düşünce
asılı kalır orda

gönüllere gül bizim

Necmettin Çakır

imgeler yangınını çağır akşamlar üşümesin
dök üstüme yüreğinin sevincini ateş
güvercinler gülüşünde ellerinin ışığı
seyran olmuş samanlıklarda
gönül bizim

papatyaların ak örtülü yalnızlığı
bir mevsim eskir yolları uzun ince
eskimez umudumun beyazlığı
güneş tozan bahçelerce
gül bizim

Fethi Savaşçı
Ödemiş, 10 Haziran 1930 - Münih, 26 Ekim 1989

o kaytan bıyıklı delikanlı

Fethi SAVAŞÇI

Gergeflerde oya işleyen kızların
Türküleri geliyor kulağıma
Oyalarda eğri boyunlu laleler nergisler
Gagalarında mektup taşıyan güvercinler
Yaralı kalpler ipek mendil uçlarında.

Özlemler mayalanınca daha da güzelleşir
bu senin bilinen avuntun ötedenberi
Bir baykuş öter incir ağaçlarında
Hangi evden ölü çıkacak diye beklenir.

Zaman akıyordu duruyor görünüyordu
Nereden bilecektik ikiyüzlü karanlıkların
Bu kadar gaddar acımasız olduğunu?
Kim o kaytan bıyıklı delikanlı
Neden sizin evin önünde sabah akşam?
O ceylan gözlü kıza nasıl bakıyor?
İstediğiniz kadar söyleyin dinlemiyorum
Fotoğraflarda sevdiklerimiz hiç eskimiyor.

cinayet sûreleri*

Tuğrul Asi Balkar

XVII
Mina Sûresi

kırıkkalem kırıkkalem
kırıkkalem, çekilmiyor mu damarlarından kan
kırıkkalem yağlıurgan
yağlıurgan damlamıyor damarlarından kan

kırıkkalem kırıkkalem
kırılan can
kırıkkalem! dönmeyeceğin yere varma.

XVIII.
Yaradılış Sûresi

bulutundan ayrılan ilk damla kimdi coğrafyasını aşarak
tüfengini çatarak kurusıkı kurşunlara yenilen
zamansız düşen ve kavuşmak isteyen gövdesine, yaralı
gövdesi acıları düşlere bağlayan bir ilmekse
her ilmek bir kördüğümse
sesi nerede:
her seslenişinde bir kuş çarpar düşerdi
inanmazdınız
*su*sardı, *su*sardı
suskunluğuna uyanmazdınız.
adı yunus değil, inanmıyor gemiciler
yunus gibi terk etmedi teb'asını
kendini denize atsa, üçgünüçgece
karnında taşıyacak balık nerede
balığı görse kara
nerede nerede nerede

buluttan ayrılan ilk damla kimdi kim
damla kurudu yurdu eridi
çılgın ruhu bağışla onu
dönerse ayrılan ilk damla gibi saf ve duru

XIX.
Başlangıç Sûresi

esirgeyen yoktu bağışlayan da.

** Sekiz sayıdır dergimizde yer alan bu şiir, şairin Promete Yayınları'nda çıkan BİR SEVİNÇ DEPREMİ adlı ilk şiir kitabının bir bölümünü oluşturuyor.*

atardamar

MASALLARIN, DİLİN ÖĞRENİLMESİ VE GELİŞTİRİLMESİ BAKIMINDAN ÖNEMİ

Masal, sözlüklerde **"çocuklara anlatılan ve çoğu doğaüstü olaylarla süslenmiş ilgi çekici öykü"** olarak tanımlanır.

Çocukların dünyasında, anadilin öğrenilmesi ve geliştirilmesinde masalların taşıdığı önemi örneklerle vurguluyor **Muhsine Helimoğlu Yavuz**. **Yaşar Kemal**'den **Marquez**'e, Türk ve dünya edebiyatının nice değerinin yapıtlarına yansıyan birikimin temelinde yatan masalsı ögelere dikkat çekiyor yazar.

Yazı bu vurgulamanın bir yansıması.

Muhsine Helimoğlu Yavuz'un bu özgün yazısı, sevgili **Arslan Pulathaneli**'nin arşivinde bulunan 1928 yılında Arap Alfabesi'yle basılan küçük boy **"Binbir Gece Masalları"** kitap çıklarından alınan desenlerle okura sunuluyor. Yazının içeriğini bütünleyen desenler için **Pulathaneli**'ye içten teşekkür ederiz.

k ı y ı

masalların, dilin öğrenilmesi ve geliştirilmesi bakımından önemi

● Muhsine Helimoğlu Yavuz

Bir insana anadilini; anlatımı ikilemeler, benzetmeler, uyaklar, deyimler, atasözleri v.b. gibi konuşma dilinin bütün incelikleriyle zenginleştirilmiş masallardan daha iyi, sözlü veya yazılı hangi edebiyat ürünü öğretebilir ki?

Bu konuda değerli halkbilimci Pertev Naili Boratav'ın şu belirlemesi ne kadar yerindedir: "Çocuğa anadilinin, bir işçi elindeki alet gibi nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin türlü hünerlerini; kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren, kişiye kendi dilini konuşmayanlardan uzaklaştırıcı, onu konuşanlara yakınlaştırıcı duyguyu -ninnilerin, tekerlemelerin, türkülerin yanıbaşında, ama herhalde onlardan daha geniş ölçüde- ilk aşılayan masallardır."(1)

Bu durum, "Anaokulları Kılavuzu"nda da şu cümleyle belirlenmiştir: "Masallar çocuğu anadili bakımından geliştirir, kelime hazinesini zenginleştirir, hayal gücünü arttırır."(2)

Masalların büyülü dünyasının kapısını aralayan bir çocuk, onlara daha çok ve daha kolayca ulaşabilmek için, okumaya yönelecektir. Böylece, yalnızca dinleme alışkanlığını değil, dil öğreniminin dört temel kuralı olan dinleme, okuma, konuşma, yazma edinimlerini de geliştirecektir. Önce yalnızca masal dinlemeyle başlayan dinleme edinimi giderek okuma, anlatma ve yazmayla zenginleşecektir.

Deyimler, atasözleri, bir dilin psikolojik yüzü, kültürel tarihidir. Bir yabancı dil öğrenirken o dili konuşan toplumun yarattığı deyimlerle karşılaştığımızda nasıl da şaşırır kalırız, çünkü sözcük sözcük çevirdiğimizde ortaya, konuyla hiç ilgisi olmayan ve ilk bakışta saçma sapan bir anlam çıkar. Ancak o deyimin anlamını bilirsek, metin içindeki işlevini de anlayabiliriz. Bir yabancı dili öğrenirken de önce o dilde yazılmış masal kitaplarını okuyarak yola çıkmak, hem o dili bize daha çok sevdirecek hem de daha kolay öğretecektir önerisi, fazla ayrıksı bir öneri olmasa gerek. Bu öneriyi yaşanmış olan şu deneyim güçlendirecektir kanısındayız:

Almanca'dan Türkçe'ye çeviri çalışmaları yaparken, üstünde çalışılacak metin olarak

1- Pertev Naili Boratav, Zaman Zaman İçinde, Remzi Kitabevi, İst. 1958, s. 15

2- Anaokulları Kılavuzu, Milli Eğitim Basımevi, İst. 1971, s. 24

Fransız Eppert'in "Kleine Deutsche Proza" (Stutgart 1970) kitabından şu iki parçayı seçmiştim:

1- "Marchen: Der Bauer und der Teufel"

2- "Legenden: Die Wegwarte"

(Çiftçi ile Şeytan Masalı ve Yolgözleyen Efsanesi).

Her iki parçada da daha ilk paragraflarda olaya ilgi duymak, onu kavramak ve çözmek, bütün sıkıcı gramer kurallarını aşarak anlatının esprisine ulaşmak, bana büyük bir keyif vermiş ve kitabı zorlanmadan çevirirken, bu arada ister istemez gramer kurallarını da öğrenmiştim. (Burada, çoğu efsane ve masal motiflerinin, dünya uluslarında ortak olmasının da büyük rolü olduğu, gözardı edilmemelidir elbette).

Masalların dil öğrenimindeki önemini göstermek üzre yapılan bir araştırma da şudur:

Araştırmanın sınırlılıkları:

Bu araştırma

1- Bilkent Üniversitesi Müzik Hazırlık Okulu 6. ve 7. (Orta 1,2) sınıf öğrencileri ile,

2- 1993-1994 Öğretim Yılı II. yarıyılda, 2 ders süresi ile,

3- Toplam 36 öğrenci ile,

4- Toplam 30 deyim ile,

5- deyimlerin ve konuşma dilini inceliklerinin öğrenilmesinde, masalların işlevinin saptanması ile sınırlı tutulmuştur.

Yöntem:

1- Öğrenci-masal ilişkisinin saptanması

a- Büyüklerinden masal dinleyerek büyüyenler ve okumay öğrendikten sonra da kendisi masal okuyanlar.

b- Masal dinlemeyenler, yalnızca okuyanlar.

c- Dış ülkelerde doğup büyüdükleri için, kendi masallarımızla çok az iletişim kurabilenler.

2- Günlük konuşma dilinde ve masal anlatımında çok kullanılan (Bir arpa boyu yol gitmek, gözden çıkarmak, yol gözlemek, taş kalpli olmak, zekât keçisi gibi titremek, yüreği kan ağlamak v.b.) deyimler yazılı olarak sorulmuş, anlamlarının karşılarına yazılması ve birer cümlede kullanılması istenmiştir. Böylece yalnızca anlamının bilinmesiyle yetinilmeyip, yerinde kullanılıp kullanılamadığının ölçülmesi de amaçlanmıştır.

3- Sayısal sonuçlar bir tabloda değerlendirilmiş, yüzde oranları alınmış ve sonuç yine aynı tabloda gösterilmiştir.

TABLO

çocuk-masal ilişkileri	deyim sayısı ve bilme aralığı	öğrenci sayısı	yüzde oranı
masal dinleyenler ve okuyanlar	22 - 30 arası	20	% 55.5
yalnız okuyanlar	10 - 22 arası	12	% 33.3
yabancı ülkede büyüyenler masallarımızı tanımayanlar	0 - 10 arası	4	% 11.1
Toplam	30	36	

Alınan sonuçların değerlendirilmesi:

Tabloda da görüldüğü gibi toplam 30 öğrenciye, 36 deyim sorulmuştur. Bu öğrencilerden 20'si, 22-30 arası deyimin anlamını doğru yanıtlarken; 12'si, 10-22 arası; 4'ü de 0-10 arası doğru yanıt vermişlerdir.

22 deyimin üstünde doğru yanıt veren 20 öğrencinin, hem masal dinleyip hem de okudukları saptanmıştır ki, bunların sayısal oranı % 55.5'tir.

10-22 arası deyimi doğru yanıtlayan 12 öğrencinin ise masalı yalnızca okudukları saptanmıştır ki, bunların sayısal oranı % 33'tür.

0-10 arası deyimi doğru yanıtlayan 4 öğrencinin ise yurt dışında doğup büyüdükleri, kendi masallarımızla ilişkilerinin yok denecek kadar az olduğu saptanmıştır ki, bunların da sayısal oranı % 11.1'dir.

Öyleyse görüldüğü gibi, % 55.5 oranıyla "Masal dinleyenler ve okuyanlar grubundaki 20 çocuk, deyimleri 22-30 arası en çok doğru bilen grup olmuştur. Bu araştırma sonucu itibariyle, masalların anadili öğrenimindeki önemini gösteren kanıtlardan, birisi olarak kabul edilebilir kanısındayız.

Masalların, insanın anadilinin tadına varması konusundaki işlevi üzerine Mehmet H. Doğan'ın şu belirlemesi ilgiye değer: "Masal herşeyden önce, bir dil tadıdır, gündelik kullanım dilinden öte, yüzyılların içinden süzüle - durula gelen bir dil tadıdır bu. onun içindir ki, bir masalın tadına ancak, yazıldığı dilde varılabilir, tıpkı şiirler gibi.

...

Masalların herşeyden önce bir dil tadı olduğu, masal anlatmanın belli bir ustalık gerektirişinden belli. Herkes masal anlatamaz ya da herkesin anlattığı masal, aynı keyifle dinlenemez. Masal anlatıcılara "masalcı", "masal anası" denişi de bundan. İnsanlar dillerinin tadını ilk kez bu masal analarından alır, yaşamlarının daha sonraki dönemlerindeyse şairlerden." (1)

Masallar dil öğreniminde sağladıkları kolaylıkların dışında çocuklarda kompozisyon yazımı için iyi bir gizilgüç oluşturur, edebi zevki geliştirir, dinleme ve anlatma yoluyla da telaffuz yanlışlarını düzeltmeye yardım eder. Başta masallar olmak üzere, halk edebiyatının bu bitimsiz kaynağından yararlanmasını bilenler, giderek edebi ve artistik bir anlatıma ulaşıp, ölümsüz eserler yaratabilirler.

"Çeşitli araştırıcıların bu konuda varmış oldukları çok enteresan tesbitler vardır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu üzerine çalışması ile tanınan, Prof. Dr. Niyazi Akı, Karaosmanoğlu'nun dilini besleyen ve zenginleştiren unsurlar arasında, halk edebiyatından gelenleri şöyle sıralamaktadır: "Karaosmanoğlu'nun dilini besleyen ve zenginleştiren unsurlar arasında şuna rastlamak mümkündür:

a- Atasözleri
b- Halk deyimleri
c- Masal dili
d- Argo
e- Mahalli şive
f- Halk edebiyatından gelen unsurlar
g- Tekke ve tasavvuf edebiyatından gelenler"." (2)

Bu konuda Tahir Alangu da Behçet Necatigil'in şunları söylediğini belirtir: "Ben iki ev arasında büyüdüm. Anneannemin birinci evi, babamın ikinci evi. İlk anamı iki yaşında kaybettim. Anneannem beni masallarla büyüttü, Ben Üç Turunçlar'ı, Billur Köşk'leri, Muradına Ermeyen Dilber'leri hep ninemden dinledim. Ben farkında olmadan, masallar içime sinmiş. Bunu ancak otuzundan sonra anladım." (3)

Başta masallar ve efsaneler olmak üzre, bu halk edebiyatı kaynaklarından yararlanarak ölümsüz eserler yaratan yazarlarımızın başında Yaşar Kemal gelir. Yaşar Kemal'in anlatımında sık sık sözcük ve sözcük öbeği yinelemeleri görürüz. Kendisi, bu anlatıma türkü, destan, efsane ve masallarımızdan yola çıkarak ulaştığını şöyle belirtir: "Epope üstüne çok düşündüm. Epopenin hâlâ yaşadığı, kırıntıları bile olsa da bir dünyada doğdum. Benim ustalarım, benim toprağımın sözlü edebiyatıdır."(4)

1- Mehmet H. Doğan, Yazıdan Bakmak, Adam Yayınları, İst. 1993, s. 137
2- Muhan Bali, Halk Edebiyatında Nesir, Atatürk Üni. Yay., Erzurum 1982, s. 14,15
3- Tahir Alangu, Necatigil'in Şiirlerinde Masal Temleri ve Motifleri, Türkiye Folkloru El Kitabı, Adam Yayınları, İst. 1983, s.283
4- Yaşar Kemal, Yaşar Kemal Kendini Anlatıyor Alain Bosguet'in Yaşar Kemal'le Konuşmaları, Toros Yayınları, İst. 1993, s.147

"Onaltı ya da onyedi yaşlarımda folklor derlemelerine başladım. İlk kitabım Ağıtlar da bir derleme kitabıdır. Bir de tekerlemeler, destanlar, masallar derledim.

...

Ben profesyonel destancılar geleneğinden geliyorum. Homeros'u sevmem, Stendhal'a büyük hayranlık duymam boşuna değildir. Gençliğimde en sevdiğim yazar Stendhal'di. Belki de o ekmeğini yazarak kazanmıyordu Balzac gibi. Ama o herkesten daha çok profesyonel eski destancılar soyundandı."(1)

Yaşar Kemal bu kaynaklardan yalnızca yararlanmamış, ayrıca kendisi de bu kaynaklara katkıda bulunmuştur. Bu konuda da şunları söyler: "Onyedi yaşlarındaydım, bir köyde kalabalık bir köylü topluluğuna, eski bir destan anlatıyordum, birden bir köylü sözümü kesti, sen dedi, yanlış söylüyorsun. adamla tartışmaya başladık, öz olarak doğrusunu ben söylüyordum, onun daha önce duydukları, aynı destan uydurmaydı. Tartışmayı ben kazandım. Benim anlattığımın, destanın özü olduğuna o kadar inanmıştım ki, tartışmayı yitirmenin bir olanağı yoktu. Uzun bir süre sonra, benim anlatış biçimimi genç bir Toroslu ozandan duyduğumda, hiç şaşırmadım. Bu böyleydi. Şimdi destan, bu yönden gelişecekti, başka bir yaratıcıyı, ustasını buluncaya kadar."(2)

Yaşar Kemal, çocukların bu halk edebiyatı kaynağının ürünleriyle yetiştirilmelerinin önemini de şöyle belirler: "Bizim köyde, çocuklar da insandı. Bizi çok şeylerde, büyüklerden ayırmıyorlardı. Büyük destancıları, bizler de büyüklerle birlikte sabahlara kadar dinliyorduk."(3)

Aşağıda verilen örnekler, Yaşar Kemal'in efsane ve masallardan, anlatım ve konu olarak nasıl yararlandığını göstermesi bakımından ilgiye değer kanısındayız.

Örnek: 1

Ağrıdağı Efsanesi'nde Sofi, Gülbahar'a şöyle seslenir: "Olmaz güzelim dedi, olmaz sultanım. Bir can için değer mi? Sofi senin dillerine kurban olsun, güzel konuşan ballar akan. Sofi senin saçlarına kurban olsun, sırma tel. Sofi senin gözlerine kurban olsun, ceren bakışlım. Sofi senin boylarına kurban olsun suna boy. Sofi senin yüreğine kurban olsun, Leyla sevda. Hem de bir ateş harmanı. Herşeyin bir çaresi var, bu aşkın sonu yok. Sofi senin çaresizliğine kurban olsun. Senin için böylesi daha iyi. Sofi senin umutsuzluğuna kurban olsun."(4)

Bu ve aşağıda verilecek öteki örnek parçalarda, masal anlatımındaki sözcük ve sözcük öbeklerinin yinelenmesi, benzetmeler hareket, akıcılık, şiirsellik, olağanüstülük ve konuşma dilinin öteki özellikleri açıkça görülmektedir. Şöyle ki:

Yinelemeler:

Olmaz x 2
Sofi senin x 7
kurban olsun x 7

Benzetmeler:

Saç.....Sırma
Göz.....Ceren
Boy.....Suna
Yürek.....Leyla sevda, ateş harmanı

Örnek: 2

Üç kere seslendim, üç kere ulu dağ sesime karşılık verdi. Som kırmızı, som mavi, som sarı açmış çiçeklerin, som yeşilin üstüne balkıyan, dağın doruğundaki yıldız harmanının altına diz çöktüm. Dağın sırtına, karlı yüreğine diz çöktüm. Büyük sevdalara yüreğini açmış aydınlığına, ışığına diz çöktüm. Ulaşılmaz öfkenin türküsünü söyledim. Karanlık bulutun altına, başımı döndüren kokunun içine diz çöktüm. Uçsuz bucaksız, dağ-

1- Yaşar Kemal, a.g.e, s. 107, 110
2- Yaşar Kemal, a.g.e, s. 91
3- Yaşar Kemal, a.g.e, s. 48
4- Yaşar Kemal, Arıdağı Efsanesi, Toros Yayınları, İst. 1990, s. 56

dan akan bir ulu yalım selinin üstüne diz çöktüm. Üç kere seslendim dağa, üç kere seslendim bin yıllık bahar toprağının yüreğine, üç kere seslendim bin yıllık sevda toprağının kulağına, Çoban dedim, çoban, nerdesin? Çoban geldi karşıma dikildi.

Ve zoban beyin kızına aşıktı. Kız da çobana âşıktı."(1)

Yinelemeler:

üç kere x 2
som x 4
dağın x 3
diz çöktüm x 5
üç kere seslendim x 3
aşıktı x 2

Kişileştirme:

- Sese karşılık veren dağ
- Dağın karlı yüreği
- Bahar toprağının yüreği
- Sevda toprağının kulağı
- Büyük sevdalara yüreğini açan dağ

Örnek: 3

"Ulu Taşbaş alt yanı, elleri, ayakları, gövdesi taşa kesmiş delikanlıya yaklaşıyor, nedir senin bu halin diye soruyor. O da başına geleni anlatıyor. Diyor ki, bir büyücü sevdiğime aşık oldu. Beni bu hale getirip sevdiğimi elimden aldı.

...

Ulu Memet... elini görünmezlere uzatıp Cennet'ten bir nar çubuğu koparıyor.

...

Nar çubuğuyla üç kere taş bedene vuruyor. Birden gövde çözülüyor. İnsan bedeni oluyor, et oluyor."(2)

Masallardaki, fiillerin hakim olduğu eylemsel anlatım, bu parçada açıkça görülür. Şöyle ki:

Cümle sayısı: 8

fiil sayısı: 10
yaklaşıyorlar - 1
soruyor - 2
anlatıyor - 3
oldu - 4
aldı - 5
koparıyor - 6
vuruyor - 7
çözülüyor - 8
oluyor - 9
oluyor - 10

Olağanüstü olay sayısı: 4

- Delikanlının alt yanının, elleri, ayakları ve gövdesinin taşa kesmesi.

- Onu bu hale bir büyücünün getirmesi.

- Ulu Memet'in, Cennet'ten bir nar çubuğu koparması

- Nar çubuğuyla üç kez taş bedene vurunca, bedenin çözülüp et olması.

Anlatımında masallardan yararlanan, ülkemizin yüz akı, çok değerli bir başka yazarımız da Sait Faik Abasıyanık'tır.

Sait Faik zaten, "gözleri" hep çocuk kalmış bir "çocuk-insan" dolayısıyla da bir çocuk yazardır. Böyle olunca, onun ince duyarlıklar yüklü anlatımında, masalımsı ögelerin bulunması da çok doğaldır. Onun bu çocuk kalmış yönünü en güzel, ölümünün birinci yıl dönümünde 15.5.1955 tarihinde "Vatan gazetesinde yayımlanan, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Ağıt" şiirindeki şu dizeler betimler:

"Ölmüş Sait
Deniz mavisinden erken
Ölmüş annesini öperken
Ölmüş eli ayağı uzak
Camların üstü buğu
Ölmüş çocuklar izin vermeden
Yüzünde sarışın çocukluğu."

Sait Faik'in anlatımındaki masalımsı ögelerden örnekler:

Örnek: 1

"Su içmeye gelen bir tavşan, bir yılan, bir karatavuk, bir tilki, bir keklik, Polenezköy'den şerefimize kaçıp gelmiş bir keçi ile altalta, üstüste oynaşıyoruz.

1- Yaşar Kemal, a.g.e, s. 102
2- Yaşar Kemal, Yer demir Gök Bakır, Toros Yayınları, İst. 1992, s. 198

Panço Panço diye bağırınca yılan da keçi de keklik de tavşan da oldukları yerde alçıdanmış gibi donup kalıyorlar, bembeyaz kesiliyorlar. Hemen keskin bir bıçak çıkarıp cebimden kiminin kulağını, kiminin kanadının altını kesiyorum. Kan akınca hareket başlıyor. Beni bırakıp Panço'ya koşuyorlar.

...

Top getirmiş, futbol topu. Ben kaleciyim. Yılan da kaleci. Ötekiler yaprakların üzerine yatmış, güneşin içinde oynuyorlar. Yılanla ben, top kalemize girerken yana çekilip seyrediyoruz. Mızıkçılık ediyoruz."(1)

Yinelemeler:

bir x 6
de (dahi) x 4
kiminin x 2
top x 2
kaleci x 2
oynuyorlar x 2

Olağanüstülükler:

- Tavşan, tilki, yılan, karatavuk, keklikle altalta üstüste oynaşma.

- Panço Panço deyince yılanın keçinin, kekliğin, tavşanın oldukları yerde alçıdanmış gibi donakalmaları, bembeyaz kesilmeleri.

- Kan akınca, yeniden canlanmaları. (Kan akıtılınca sihirin bozulması, yaygın bir masal motifidir).

Örnek: 2

"Dönüp bakmak istemedim. Belki de çok istediğim için bakamadım. Olabilir. Gökten bir kuş hişt hişt ederek geçmiştir. Arkamdan yılan tosbağa, bir kirpi geçmiştir. Bir böcek vardır belki hişt hişt diyen.

Belki bir kuştur. Belki tosbağadır. Belki de kirpidir. Belki de yakın denizden seslenen bir balık, bir canavardır. Karabataktır. Mihalaki kuşudur.

...

Birdenbire önümde bir adamla bir kadın gördüm. Kalpazankaya yolunu sordular. üstündesiniz dedim. Sanki yol hareket etti. Yürümediler. İki adımda benden uzaklaştılar."(2)

Yinelemeler:

geçmiştir x 2
hişt x 4
belki x 4
bir x 5
Fiil sayısı: 6
gördüm - 1
sordular - 2
dedim - 3
hareket etti - 4
yürümediler , 5
uzaklaştılar - 6

Örnek: 3

"İsa günlerden bir gün, deniz kenarında gezinirken, sandallarını büyük bir korkuyla bırakıp kaçan balıkçılar görmüş. Ne oluyorsunuz diye sorunca balıkçılara, aman demiş balıkçılar, elaman, elaman bu canavardan. Sandalımızı kırdı, arkadaşlarımızı parçaladı. Hepsinden kötüsü, balık tutamaz olduk, açlıktan kırılırız.

İsa, yalın ayak başı kabak, dülger balıklarının yüzlercesinin kaynaştığı denize doğru yürümüş. En kocamanını, uzun parmaklı elleriyle tutup sudan çıkarmış. İki elinin başparmağı arasında sımsıkı tutmuş, eğilmiş kulağına birşeyler söylemiş.

O gün bu gündür, dülger balığı, denizlerin pek dehşetli, fakat huyu pek uysal, pek zavallı bir yaratığıdır."(3)

Masal söylemleri:

- Günlerden bir gün
- Yalın ayak başı kabak

Yinelemeler:
balıkçılar x 3
elaman x 2
Fiil sayısı: 11
görmüş - 1
demişler - 2

1-Sait Faik Abasıyanık, Seçme Hikayeler, Alemdağda Var Bir Yılan, Milli Eğitim Basımevi, İst. 1972, s. 176
2- Abasıyanık, a.g.e., Hişt Hişt, s. 179, 180
3- Abasıyanık, a.g.e., Dülger Balığının Ölümü, s. 184

kırdı - 3
parçaladı - 4
kırılırız - 5
olduk - 6
yürümüş - 7
çıkarmış - 8
tutmuş - 9
eğilmiş - 10
söylemiş - 11

Olağanüstülükler:

- Dülger balığı adlı canavar sandalları kırar, balıkçıları parçalar.

- İsa uzun parmaklarıyla bunların en büyüğünü tutup, denizden çıkarır.

- İsa balıkla konuşur

- Canavar balık, bu konuşmadan sonra uysallaşır.

Örnek: 4

"Kiminle anlaştınız dedim, sizinle dedi. Ne zaman dedim. Güldü, kuş anlattı dedi. Ferahlayıverdim. Kuş anlattı ise herhalde iyi şeyler anlatmıştır. Kuşlar kötü şey anlatır mı?

...

Kapı açıldı. Ağaç girdi. Ağacın arkasından kuş girecek diye bekledim, girmedi. Ama bulut girdi.

...

Ağacı yerinden söküp balkon kapısından fırlattım. Dumanla bulut da onun arkasından kendi kendilerine gittiler."(1)

Yinelemeler:
dedim x 2
dedi x 2
anlattı x 2
şey x 2
girdi x 2
Fiil sayısı: 15
dedim - 1
dedi - 2
dedim - 3
güldü - 4
anlattı - 5
dedi - 6
ferahlayıverdim - 7
anlattı - 8
açıldı - 9
girdi - 10
bekledim - 11
girmedi - 12
girdi - 13
fırlattım - 14
gittiler - 15

Olağanüstülük:
- Kuşun anlatması
- Ağacın içeri girmesi.
- Bulutun içeri girmesi.
- Dumanla bulutun kendiliklerinden çıkıp gitmeleri.

Bunlardan başka, 1982 Nobel Edebiyat Ödülü sahibi, Kolombiya'lı ünlü yazar Gabriel Garcia Marquez de kendisiyle yapılan bir söyleşide, çocukken teyzelerinden pek çok masal ve olağanüstü olay dinlediğini belirtmiş ve sık sık "Üslubunun teyzelerinin anlattıklarıyla biçimlendiğini vurgulamıştır."(2)

Latife Tekin'in dil anlatım özelliği de yine bu bağlamda değerlendirilebilir. (Özellikle "Sevgili Arsız Ölüm'de).

Bu örnekler, yukarıda sözü edilen bu değerli yazarların, dil anla-tımlarını geliştirmekte, öteki unsurların yanısıra masallardan da büyük ölçüde nasıl yararlandıklarını açıkça göstermektedir.

İyi ki masallar var ve iyi ki Yaşar Kemal, Sait Faik, Behçet Necatigil, Latife Tekin, Gabriel Garcia Marquez ve daha nice yazarlar, bu zengin masal kaynağından yararlanmasını bilmişler. •

1- Abasıyanık, a.g.e., Yılan Uykusu, s. 192

2- Gabriel Garcia Marquez'in Yeni Romanı "Aşk ve Öbür Cinler", Cumhuriyet Kitap, 9.5.1994, Sayı 224, s. 2

buğulu

● **Burhan Günel**

-Sevgili Olcay Mis için-

BİR

Gecelerin birbirine ulandığı, güneşin göz kamaştıramadığı birbuçuk yılı düşündükçe; köpek ulumalarını, uykunun egemenliğinde yoğunlaşan gecenin içinde çoğalıp derinleşen fısıltıları, böceklerin duvarlarda yürürken çıkardığı sesleri duyuyor. Dilinde biriken pas tadı, acının ve özlemin tadına karışıyor sık sık. Geçip giden ile yaşanıp geçilemeyen ne varsa -sesler, görüntüler, duygular, bedensel acılar...- üst üste biniyor. Hepsi bir olup geleceğin ipuçlarını oluşturuyor. Köşebaşlarını, anayolları, kaldırımları, işlek caddeleri, kalabalık sokakları işgal etmiş, ele geçirmiş, haraca bağlamış ilkelliğin, bencilliğin, üçkâğıtçılığın oluşturduğu umutsuzluğun yanında özenle sıyrılıp taşıdığı bedenini ve kimliğini adı konmamış, ya da tadı çoktan unutulmuş bir sevincin, bir inceliğin peşinde koşturuyor, iz sürüyor.

"O güzel insanlar, o güzel atlarla bindiler, gittiler"di, biliyor bunu; ama onlardan birinin hâlâ buralarda bir yerde yaşadığını da biliyor aynı zamanda. Biliyor, çünkü gördü onu, biraz uzaktan da olsa, gözlerinin diliyle konuştu o "güzel insan"la.

Adliye koridorlarından geçiriliyordu ellerinin kelepçeleriyle; iki er bir de başçavuş çepeçevre kuşatmıştı gövdesini. Kelepçeli erkek görmeye alışık bir halkımız vardı ama kelepçeleri olan ince bedenli, cılız, gösterişsiz -düşünmeye gönlü razı değilse de-, **acınacak durumda** bir kadına yakıştıramıyorlardı kelepçeyi; değerli ve sessiz halkımız merakını yenemeyip sürekli bakıyordu tutuklu kadına.

Ama, onun gözleriyle karşılaştığında kirpiklerine küçücük bir sevinç tutunmuştu; sonra yüzüne, gözbebeklerine, ince bedenine yayılıvermişti sevinç.

O "insan"ın gözlerindeki ezik pırıltı -belki de acıma; hayır, insana saygı-, gittikçe daha belirginleşerek, derine inerek yerleşti belleğine.

İşte aradığı o; bulunca iki çift sözü olacak o adama:

Gözlerinin ışığında yüreğini ele veren bir insan. Bedenini acının ve onurun önünde dik tutabilen. Sevecenliğin yaşama sevincinin gizlerini kendine saklamayan, ortaya koyuveren, paylaşan.

O güzel atlardan birine binmişti. Savrulu yordu pelerini; mahmuzları ipekten, sesinin tülleri kalabalığın gürültüsüne karışmayan ve hemen ayırt edilebilen.

İşte o güzel atın, o ince, küçük, engingönüllü sevincin yelesine tutunup uçmak istiyor kadın.

Koğuştakı gecelerini unuttu. İki kış boyunca üzerine adını, sevdiği adamın adını yazıp hep o pelerinli adamı düşündü camların buğusunda. Cam eskidi, buğu dağıldı; güneşi görebiliyor, gözleri kamaşıyor; geceyi geceye, gündüzü gündüze yaraşır biçimde yaşayabiliyor artık; ama hâlâ pelerinli adamla düğümleniyor aklı.

Onu mutlaka bulacak.

Adamın adını bilmiyor ama yüzü çok canlı. Duruşu ve bakışı da kalıcı, hiç uzaklaşmıyor. Her yerde görüyor onu, ama bulamıyor. İz sürüyor şimdi. Bulacak. Giysilerinden anlamıştı, adam avukattı. Görmüş geçirmiş bir insandı. Ne yaptığının, neyin yapılması gerektiğinin farkındaydı elbette; ama bir insanı bu denli etkileyeceğini, yaşamın tüm ana sorunlarının önüne geçebileceğini; sevimli, anlamlı, incelikli bir sorun durumuna geleceğini kestiremezdi.

Kadın yaşamını düzene koydu, her şeyi erteledi, tutukevinin karanlığından kalma bir bardak çayın anısını yanında taşıyor şimdi. Anıyı yaratanı, acıyı ansızın sevince dönüştüren o büyücüyü arıyor. Bulunca, anlatacak: İşte şuramda taşıdım sizi... Ne çok aradım sizi.

Bunları söyleyecek, sonra biraz oturup başını önüne düşürecek, kendini açıklayacak adama. "Beni anımsadınız mı?" diye soracak. Suç işlemiş gibi yanakları kızaracak.

İKİ

İşhanının ikinci katındaki avukatlık bürosunda oturuyorlar. Çaylar getiriliyor az sonra. İki ceviz oylumunda küçücük cam bardaklar. Çay kırmızısı göz

alıyor; ne kana benziyor ne "tavşan kanı"na; iyi demlenmiş, kıvamında bir çay bu. Konuklardan biri, gülümseyerek konuşuyor:

"Son günlerde herkes tutumlu olmaya özen gösteriyor. Yoksa ekonomik sarsıntıdan siz de mi etkilendiniz?"

Gülümseyen uysal duruşlu adam başını kaldırıp zekice bakıyor; bu sorunun nedenini, amacını anlamaya çalışıyor.

"Bardaklarınız çok küçük," diyor konuk, "yeniden çay isteyebilmek için bir giriş cümlesiydi az önce söylediğim." Gülümsüyor. Aslında çay sevmediğini ama bu kez içtiğini düşünüyor.

"Kızım, bak çayın beğenildi," diye sesleniyor bitişik odaya doğru. Gülüşüyor. Boşalan bardaklar az sonra yeniden doldurulmuş olarak getiriliyor. Küçük cam bardaklar çayın rengini olduğu gibi, süslemeden ama azaltmadan gösteriyor. Saydam, duru bir görünüm bu. İçi dışı bir, açıksözlü insanları andırıyor.

Ve ansızın, incecik bir kadın giriyor odaya. Dış kapıdaki zili çalmadan, içerdekilere haber verilmeden nasıl girebildiğini soran olmuyor, o da söylemiyor. Odadaki boş koltuklardan birine, "avukat bey"in çaprazına gelecek biçimde oturuyor. Adam bir an kadına bakıyor; nereden tanıyorum bu hanımı ben? Daha önce görmüş gibiyim... Çıkaramıyor. Göz göze geliyorlar. Çelimsiz bir kadın bu. Parlak bakışlı gözleri çukura kaçmış. Yaşını belli etmiyor, kendini ele vermiyor. Ama, acılardan geçip geldiği anlaşılıyor. Öğretmen olabilir. Kocasından boşanmak isteyen -gençliğini yitirmiş, sevinçleri öldürülmüş, çocuksuz- bir kadın olabilir. Belki bin yaşındadır, belki otuz. Belli belirsiz gülümsüyor. (Yaşı anlaşılmasa da bakışı genç, diri.)

"Buyurun efendim, size nasıl yardımcı olabilirim?" diyor adam; belleğindeki kadın yüzlerini hızla gözden geçiriyor; tanıyorum bu hanımı ama... Hâlâ bilemedi, anımsayamadı.

"Beni tanımadınız değil mi efendim?" Daha da gülümsüyor kadın, gençleşiyor, çocuk oluyor. "Sizi buluncaya kadar nasıl çabaladım bir bilseniz..."

Hayır, dava açmak, bir sorunu paylaşmak, akıl danışmak, yol yordam öğrenmek için gelmiş olamaz; başka bir amacı var. Bulamıyor adam. "Çay içer misiniz?" diyor ve yanıt beklemeden sesleniyor: "Kızım, bir bardak çay daha getirir misin lütfen..."

Getiriliyor çay, kadının önündeki sehpaya bırakılıyor ve adamın gözleri ıslanır gibi oluyor; ıslanmak ya da yaşarmak değil, buğulanıyor. Çünkü, son getirilen çayın bardağı da buğulu. Adam, belleğindeki buğulanmayı aktardı bardağa. Buğu bardaktan dışarıya taşıyor, her yana atlıyor, adamın gözlerinde yansıyor.

"Teşekkür ederim," diyor kadın, "iki yıl kadar önce yine çay içirmiştiniz bana..."

Adam şaşırıyor. "Nasıl? Ben mi? Nerede? Sizi gözüm ısırıyor ama..."

Kadının yüzü bir an gerildikten sonra sesiyle birlikte gevşeyip rahatlıyor: "Adliyeye götürmüşlerdi beni. Tutukluydum. Ellerim kelepçeliydi. Beni oraya götüren görevli erlerle astsubaya rica etmiştiniz. Beni ortalıkta bekletmemelerini söylemiştiniz... Herkes bana bakıyordu... anımsadınız mı şimdi beni?"

Adamın gözlerindeki buğu koyulaşıyor. Önce acıya vuruyor, sonra sevinç oluyor. Papatyalar, gelincikler, koparılmış leylak dalları, dökülen çınar yaprakları, suyu kesilmiş, kökü kurutulmuş söğüt ağacı... Ne çok çağrışım, ne çok ses, görüntü...

Kadın yine gülümsüyor. "Bari şu çayocağında oturtun kadıncağızı, demiştiniz. Sonradan öğrendim. Astsubay söyledi. Benden uzaktaydınız, o gürültüde sesinizi işitemezdim."

Belleği kapılarını açıyor adamın, o günü getirip orta yere koyuyor. Ve kadının gülümsemesi yollara düşüyor, karanlıkları dolanıp geliyor, odayı dol-

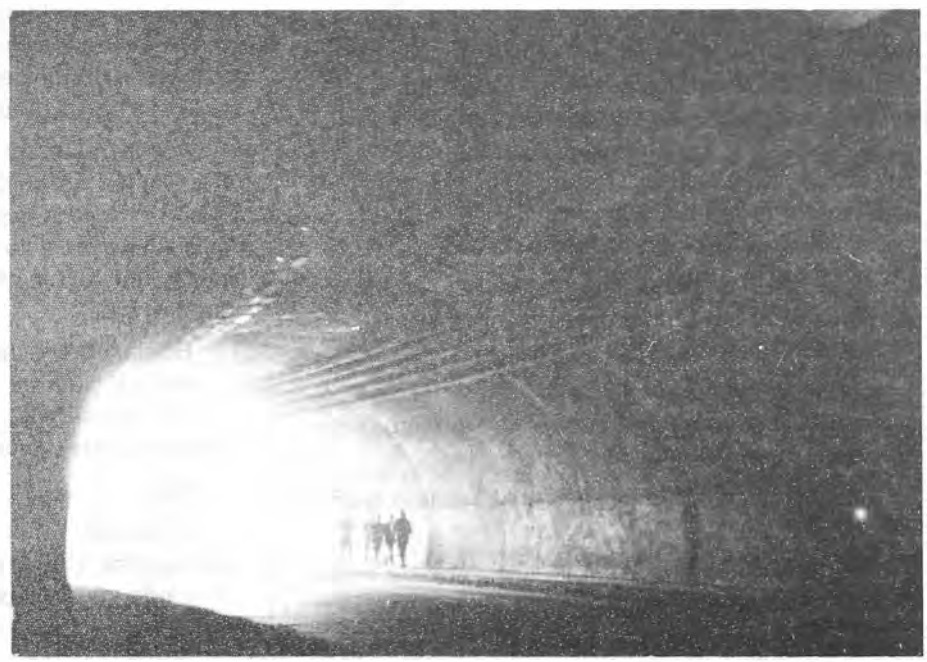

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

duruyor, adama ulaşıyor.

"Evet evet," diyor adam, anımsıyor artık; bu kadın o günkü tutukluymuş demek. "Peki beni nasıl buldunuz?" diye soruyor şaşkınlıkla.

"Baro'dan," diyor kadın, "yüzünüzü hiç unutmadım. Sizi fotoğrafınızdan hemen tanıdım. Adresinizi de barodan aldım..." Utanır gibi oluyor yine, başını önüne eğiyor, işte bu kez suçu kesin, izinsiz geldi buraya, habersiz. Yine bir bardak çaya gözlerinin buğusunu, geçmişin hüznünü mü kattı? Hayır, bu kez sevincin benzersiz gülümseyişini kattı bardağına. Ama hemen görülebiliyor: Bardak yine de buğulu.

"Tutuklu kaldığım birbuçuk yıl içinde bir daha cam bardakla çay içemedim..."

Gülümsüyor adam. "Sizi anlıyorum," diyor.

Kadının sesi zayıflıyor: "O gün içtiğim çayın tadını da bir daha bulamadım."

Kalkıyor, geldiği gibi sessizce çıkıp gidiyor. Geride fısıltısı kalıyor. "Size teşekkür etmeye geldim. Demek ki hâlâ insanlar yaşıyormuş bu dünyada..."

Kadın uzaklaşır uzaklaşmaz "o güzel insanlar"ın bindiği "o güzel atlar"ın nal sesleri sarıyor her yanı.

ÜÇ

"Daldınız," diyor konuk, ikinci kez gelen çayı yudumluyor.

Adam dalgınlığından sıyrılıyor, gülümsüyor. "Daldım," diyor, "evet." Gözlerindeki buğu koyulaşıyor. Elindeki çay bardağını çenesinin düzeyine kaldırıp sevinçle, tat alarak, yeni tatlar yaratarak bakıyor. "Cam bardakla çay içmek çok güzel ve ayrıcalıklı bir şey olsa gerek," deyip susuyor. Yarım kalmış bir tümce bu. "Kızım!" diye sesleniyor. "Bana bir bardak çay daha getirir misin..."

Getiriliyor çay.

"Bardak ne kadar küçük olursa o kadar fazla çay içebiliyorum. Yani, bir bardak yerine iki bardak, üç yerine dört bardak... Anlatabiliyor muyum?" Gülüyor. "Ekonomik krizle ilgisi yok."

Konuk, pek anlayamamış gibi bakıyor ama renk vermeyip başını belli belirsiz sallayarak onaylıyor. Avukat Bey, pırıltılı bakışlarını kendine çeviriyor, kendisiyle konuşur gibi alçak sesle, "Size bir şey anlatacağım," diyor, "adliyede yaşadığım küçük bir olay." Susup yutkunuyor. Az önce masaya bırakılan çay bardağına tutkuyla bakıyor; bardağı alıp bir yudum çay içiyor. Tüm çiçekleri kokladığını, dünyanın tüm çocuklarının saçlarını okşadığını sanıyor.

"Cam bardakta çay içmek..." deyip susuyor.

Konuk, adamın gözlerindeki buğulanmayı görüyor ve anlatacağı "küçük bir olay"ı merakla beklemeye başlıyor. •

bir sevda tüketir beni

Tuncay Mollaveisoğlu

bir sevda tüketir beni
sevginin ağlamaklı yerinden
kanar dudağımda sözcükler
damıtır ayrılığı zaman

çiçek tohumu dizeler
yürüdü kalemimle
hasretle sulanan maviliklerden
büyüdü sensizliğinde günler

yürek atımı uzaktasın şimdi
aşkla yıkanan günün sabahında
dokunsam kaybolmandan korkarım
sonu gelmez düşlerin aynasında

çığlık

Figen Öztürk

sessiz bir çığlık gibiyim
koyu mavisinde sabahın
gel
dağıt beni
savur...
bilinmeze

bir çığlık gibiyim
sessiz
sibemol tonda
çalar gibiyim piyanoyu
dalgaların sonrasız koyunda

-çal hiç durmadan çal-
korkacak gibiyim suskunluktan

çal ki sürsün
bu çığlık
savrulsun kavuşan güne
koyu mavisinde sabahın

ilk şiir kitabı "Metafizik ve Gülümseme" üzerine Kenan Sarıalioğlu'yla söyleşi

● Söyleşen: **Ali Mustafa**

Kenan Sarıalioğlu, Trabzonlu bir şair, felsefeci, çevirmen, 1946'da **Of**'ta doğdu. İlk ve ortaokulu **Of**'ta, liseyi **Ankara**'da, yüksek öğrenimini **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü**nde tamamladı. Bir dönem **KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi**nde sürdürdüğü Öğretim Görevliliğinde Felsefe ve Sosyal Bilimler okuttu. Halen **Trabzon Belediyesi Başkanlık Sanat Danışmanlığı** görevini yapıyor.

Sarıoğlu'nun şiir, yazı ve çevirileri, **Yeditepe, Gösteri, edebiyat'81, Öyküşiir, Mavi Nota, İnsancıl, Dergâh, Kuzey Haber, Güneş, Karadeniz** ve **Kıyı** gibi dergi ve gazetelerde yayımlandı. İlk şiir kitabı **"Metafizik ve Gülümseme"** 1994'te **Ankara**'da **"Fe"** Yayınları'nca yayımlandı.

Şair arkadaşımız **Ali Mustafa**'nın **Kenan Sarıalioğlu** ile ilk şiir kitabını eksen alarak yaptığı söyleşiyi sunuyoruz:

- Dilerseniz önce kitabınızın adından başlayalım, neden "Metafizik ve Gülümseme"?

- İnsan bilen bir varlıktır ve çok şey de bildiğini sanır. En yalınından, insanın kendi durumundan sözedelim: Ne olduğunu, nerden gelip nereye gittiğini, niçin varolduğunu çözememesi bir yana, ağzındaki cümlenin yarım kalmayacağından bile emin değildir. Tüm gururuna ve başarılarına karşın insan yalnız ve çaresizdir. Kendine, başkalarına (topluma), doğaya (ve ötesine) karşı yabancıdır. İnsan, kendini çevreleyen bu üç sur karşısında yapacağı en "anlamlı" şey **"Gülümseme"**dir. Bu gülümseme, bir küçümseyişin ya da bir korkunun ifadesi değil, içi-dışıyla dünyanın teğetinde duran "bıçak sırtında yaşayan" bir **Derviş**'in tavrıdır. Bu Derviş, maddeyi elegeçirmek için mânâya tapmaz! **"Güçlü"** değildir, çünkü **"Güç"**ün tutsağı değildir. Bir rüzgârdır o, topraktan ve gözyaşından başka gerçeklikle tanışmamıştır. Birinin dudağında ince bir tebessüm olarak kalabilmek yaşamın tüm acılarına değer onun için! Gönül eğen-başeğmeyen bir Derviştir! Şiirimin yüzünde ve hüznünde okunan budur.

- Şiirde zor olan bir yola başvurmuşsunuz. Felsefe-şiir birlikteliği. Bunu biraz açar mısınız?

- Benim felsefeden anladığım, ya da benim felsefi tavrım, **Batı** zihninin çözümleyici, parçalayıcı, hükmedici ve sonunda herşeyi (insanı ve doğayı) kirletici analitik tavrı değil, **Doğu**'nun akıl ve kalbi bir gören **"Gönül"** felsefesidir, yani **"Hikmet"**tir. Şiirimde yansıyan da **"Düşünen şiir-gülümseyen felsefe"**dir. Başka bir deyişle, aklı ve kalbi birbirinden ayırmayan bilge tavrıdır. Bilimlerin ve sanatların **"İnsan"**ı bölmesine razı değilim! İnsanlar kendilerine ait alanlarda uzmanlaştıkça öteki alanların cahili oluyorlar. Oysa bilginin bir bütün olduğu gözden uzak tutulmamalı. Örneğin bir fizikçinin, çekirdek fiziğiyle uğraşan bilim adamının, **Çin, Hint** ve **İslam** mistisizmini (metafiziğini) kavramadan kendi alanında pek özgür olacağına inanmıyorum. Şiirde de durum buna benzer: Aklın serüvenini (yani felsefeyi) tanımayan şair ve yüreğin ısısını (ve acısını) dile getirmeyen şair, ayrı dar alandadır bence.

- Kitabınızın sayfalarını açtığımızda Şeyh Galip karşılıyor bizi. Sonra ilk bölümü: "İçerden Okunan Gazel". Bu bölümde "Divan" rüzgârları sinmiş şiirinize. Gelenek ve şiir üzerine düşüncelerinizi sormak istiyorum?

- Gelenek dediğimiz süreç, özellikle bizim geleneğimiz, çok zengin bir sözlü ve yazılı kültür varlığını barındırır. Ama bu kavram, bir süreci içerdiğinden **"Geçmiş"**i koruduğu gibi **"Gelecek"**e de açıktır. Zaten böyle olmasa dün ve bugün, kendi başlarına hiçbir değer yaratamazlardı. Şöyle de söyleyebiliriz: Sanatçı dediğimiz yaratıcı, geçmişin külleri altında kalan közden kendi duyarlığını tutuşturabilir ve başka ateşler yakabilir! Bu, sadece geleneğin mangalıyla ısınmak anlamına gelmez! Çünkü ateş; geçmişi, bugüne ve geleceği aydınlatan sonsuz bir varlıktır. O, Bektaşi felsefesinde söylediği gibi **"Ân-ı Dâim"**de (Sonsuz Zaman'da) yanar. Bu açıdan bakıldığında bir şair, bir gün yaşamış olanlarla, bir zaman yaşayacak olan şairlerle birlikte yaşar.

Şeyh Galib'e gelince, **"Gökfânus"**a sığmayan hayalgücüyle gazelini **"içerden"** okuyan büyük şairdir. Kitabıma O'nun dizeleriyle başlamanın nedeni O'na duyduğum hayranlıktan öte, bir gönül borcudur. Şiirlerimde yer yer, geleneksel şiirimizin gazel ve rubai gibi biçimlerini kullandım. Çünkü bu biçimlerin, yüzyılların deneyiminden geçip kristalize olduklarını; başka biçimler, başka arayışlar her zaman sözkonusu olsa bile, ölümsüz olduklarını düşünüyorum. Şiirin anlamdan öte bir ritm ve müziği de içerdiğini düşünürsek, çok sevdiğim geleneksel müziğin sesini duyumsamak isteği bende geleneksel yapıları vazgeçilmez kılmıştır.

- Şiirlerinizde yer yer tarih ve mitoloji içiçeliği sözkonusu. (Nişâburek, Argonotlar Denizi) Çağdaş şiirin tarihe, özellikle mitolojiye yaklaşımını nasıl anlatırsınız?

- Tarih, benim için olayların, belgelerin bir izdümü olmaktan çok, bu olaylara, belgelere **"Bakış Açısı"**nın izdüşümüdür. Başka türlü ifade edersek: Her tarih yazımı, olayların, belgelerin **"manipüle"** edilmiş, müdahele edilmiş ve hattâ bazen tersyüz edilmiş suretleridir. Çünkü tarih, yenilenlerin değil, yenenlerin tarihi olarak yazılır. Resmi tarih böyledir. Buna tepki olarak doğan **"Resmi olmayan tarih"** de eline kalem alma fırsatını yakaladığında resmi tarihin yaptığının tersini yapar. Sonuçta her iki tarih de doğru -

yanlışların yumağı olarak ancak zihin bulandırırlar. Ben **bu** yüzden tarihten çok, **Arkeolojiye** ve **Mitolojiye** ilgi duyarım. Tarihe dayanılarak övgü ve lânet manzumeleri yazıldığı halde, tarihin görmezlikten geldiği **(Şeyh Bedrettin, Pir Sultan vb.)** ve iyi de ettiği, ve bu yüzden efsaneleşen değerlerin şiiri yazılabilir. Mitoloji kahramanları yüzlerce yıl yaşar, üç kez ölür dirilirler, ama bunlar halkın ve şiirin belleğinde herhangi bir hükümdardan daha canlı ve gerçektirler! Şiire konu olanın, daha doğrusu şiirde ölümsüz olanın, tarihten **"düşmesi"**, efsaneye yükselmesi gerekecek, diye düşünüyorum!

- Son zamanlarda edebiyatımızda bir "postmodern" açılım sözkonusu. Tarihin sonu tartışmaları yapılıyor. İdeoloji ve şiir birlikteliği sorgulanıyor. Düşünsel anlamda şiir bir yol ayrımında mı?

- Yollar her zaman ayrıdır zaten! Düşünsel anlamda olsun, belli çıkarların gözetildiği pratik anlamda olsun.. **"Şiir gibi"** şiir yazanlarla, şiir yazanlar her yerde, her zaman olmuştur. Birincilerinin derdi ağaç yetiştirmek değil, meyva yemek iken, ikinciler her türlü gösterişten, ödül kaygısından uzak, taşın yüreğine gül dikerler!

Şiir - ideoloji birlikteliği sorgulanıyor, diyorsunuz. Ne zaman? İdeoloji ağacının meyvası kuruyunca mı? Önemli olan ideolojiler egemen iken, şiiri ona köle yapmamaktır. Efendi ölünce, kölenin özgürlüğü ne anlama gelir? Oysa, **Şiir Cumhuriyet**inde şiir, ne efendi ne köledir, insanın ta kendisidir.

(Fotoğraf: Ömer CELEP)

Kenan Sarıalioğlu

Postmodernizme gelince, bu durum modernizmin yaşanan sonuçları mıdır, yoksa modernizmden sonra yaşanan yeni bir süreç midir? Belli değil. Özellikle bizim yurdumuzda modernizm yaşanmadığı için, postmodernizmin de sözkonusu olması mümkün değil. Batı'da yaşanan **"postmodern"** sancı, kapitalizmin insanı kendisine, topluma ve doğaya yabancılaştıran **"makine bilinci"**nin ürünüdür. Bizim gibi **"iki arada-bir derede"** olan üçüncü dünya ülkeleri (kaç tane dünya var?) geleneğinden kopmuş, modernizme de ulaşamamış **"naylon çoraplı tarzanlara"** benzemektedirler! Şiirimize bu açıdan bakılırsa, çok az olan iyi örnekler dışında, genellikle, yaşanmamış ve yapay duyarlıklar, yabancı bir dilden çevrilmiş gibi (teknoloji ithalinde yaptığımız...) ruhsuz, anlamsız ve içi boş melankoliler göze çarpmakta... Çöl ıssızlığını göze alamadığımız için, kent uygarlığının ormanlarında robot yalnızlığına gömüldük. Ama **"simurg"** efsanesinde olduğu gibi kendisini ya da **Hakikat**'ı arayanlar, bu güç koşullarda da yolculuğa çoktan çıktılar bile!

Tarihin sonundan sözedenlere aldırmayın! Onlar tarihin sonunda kendi egemenliklerini sonsuzlaştırmak için tarihle ya da tarih felsefesiyle oynamak istiyorlar. En çok **Hegel**, tarihin sonunun geldiğini, **Prusya** Devletiyle tarihin taçlanacağını ileri sürmüştü. Ne oldu? **Prusya** nerdedir şimdi? Aynı şeyi gelecek kuşaklar da **Fukuyama**'ya soracaklar: Kapitalizm nerdedir şimdi? **Amerika** nerde?

- Cemal Süreya bir yazısında: "Folklor şiire düşman" demişti. 1980'lerden bu yana bu konu çok tartışıldı. Sizin şiirinizde yöresel renkler hiç yok. Bu konudaki tavrınız nedir?

- Folklor şiire niçin düşman olsun ki? Bence şiire düşman olan, yüzyılların sürecinden geçmiş anonim içimlerin olduğu gibi, ya da değiştirilmiş olarak kullanılmasdır, sömürülmesdir. Folklorda şiir öğelerine, dahası ender de olsa şiirin ta kendisine rastlamak mümkündür. Bir türküden örnek vermek isterim: **"Kuş uçtu yavru kaldı / Gökyüzü mavi kaldı"** Yine folklorumuzun önemli bir alanı olan halk şairlerimizin türküleştirilmiş deyişlerinden de örnek gösterilebilir. Şiirin düşmanını buralarda değil, öykünmede, yüzeysellikte aramak gerekir. Şiirin düşmanı samiyetsizliktir.

Benim şiirlerimde yöresel renklerin (folklorik izlerin) bulunmamasının nedeni folklora yabancılık değildir. Benim yaşadığım sürekli gurbet, yurtsuzluk, kendimi hiçbir toprağa bağlı hissetmeme duygusu, folklordan beslenen bir şiirden beni uzak kıldı. Ağaçlar gibi kökleri toprakta değil, başında olan **"bu dünyada garip bir yolcu"**nun şiirini yazmak istedim! Pusulasız, haritasız, tüm acıların coğrafyasını dolaşıp, sonunda kendi şiirime varmak için!

- Sizi çok yönlü uğraşlar içinde görüyoruz. Bir yandan yöneticilik göreviniz sürüyor; öte yandan çeviri çalışmalarına ağırlık veriyorsunuz. Yeni neler var tezgâhınızda?

- Yeni bir şiir kitabının hazırlığı içindeyim. İnsanı, toplumu, doğayı ve ötesini bir aynadan yansıtarak oluşturduğum dörtlükleri içeren bir yapıt sözkonusu. 1995'te yayımlanacağını umuyorum. Öte yandan çeviriler devam ediyor. **Franz Toussaint**'in Farsçadan Fransızcaya çevirdiği **Ömer Hayyam** rubailerini **"Bir Çöl Rüzgârı Ömrümüz"** adıyla Türkçeye çevirdim. **Ankara**'da **"Fe"** yayınlarınca yayımlanacak bu eser, tiyatro sanatçısı **Yılmaz Gruda**'nın seslendireceği kasetle birlikte sunulacak. Ayrıca, Romen asıllı Fransız düşünürü **E. M. Cioran**'ın **"Doğmuş Olmanın Sakıncası Üzerine"** adlı yapıtı ile, egzistansiyalist filozof ve romancı **J. P. Sartre**'ın **"Heyecanlar Üzerine Bir Kuram Denemesi"** adlı iki yapıtı **Ömer Celep** ile birlikte çeviriyoruz. 18. yüzyılda yaşamış bir Fransız denemeci olan **Roch De Chamfort**'un özdeyişlerinden hazırlayacağım bir seçme'yi **"Köz ve Kül"** adıyla Türkçeye kazandırmaya uğraşıyorum. Bunlardan başka önümde duran ve ne zaman başlayabileceğimi bilemediğim iki eser daha var: **Jacgues Ellule**'ün **"Yeni İblisler"**i ve **G. Thibon**'un **"Yakub'un Merdiveni"**, bana Türkçede soluklanmak istediklerini fısıldıyorlar!

Yöneticilik görevime gelince, hiçbir şeyi ve hiç kimseyi yönetmeden yaptığım bir iş bu! ●

picasso'nun güvercini ya da doğaöteci şiir

● Saim Açıkgöz

İngiliz yazınında **metafizik şiir** olarak adlandırılan bir şiir olayı, şiir akımı vardır. İngilizcesi **metaphysical poems** olan bu sözü dilimize, **Sığınak Hikayeleri** adlı yapıtıyla 1962 Türk Dil Kurumu öykü ödülünü alan ve öyküleri geçen yıl **Bütün Öyküler** adı altında toplanan Feyyaz Kayacan (1919-1993) yıllar önceki bir yazısında **doğaötesi şiir** biçiminde aktarmaktadır (Türk Dili, Aralık 1961, Cilt: XI, Sayı: 123). Alman felsefecisi Arthur Schopenhauer (1788-1860)'ın "Bana göre metafizik, deneyimi yani bize verildiği hali içinde doğayı ve şeylerin görünüşünü aşan ve böylece bütün bunları koşullayan şeyi ya da daha anlatılabilir bir biçimde söylemek gerekirse, doğanın ardında bulunan ve onun doğa olmasını sağlayan şeyi kavratan bütün bilgilerdir." biçiminde yaptığı tanımlamada **meta**'ya yani **sonra**'ya **ötesi** anlamının verilmesi sonucu yanlış bir anlam yüklemesi yapıldığı ileri sürülebirse de Feyyaz Kayacan'ın **metafizik**'i **doğaötesi**'yle karşılaması yine de güzel olmuştur. Ben de bunun **doğaötesi**'yle değil de **doğaöteci**'yle karşılanmasının daha uygun olacağını düşünüyorum. Bu yüzden de başlıkta **doğaöteci şiir** sözünü kullandım.

Baştan şunu vurgulamak gerekir; **metaphysical poems** (doğaöteci şiir), **metaphysical poets** (doğaöteci ozanlar), bu kümeye yerleştirilen ozanların kendilerinin nitemi değildir. Onları görmezden gelen, sözü edilmeye dahi değer bulmayan ve dahası yok sayan Samuel Johnson (1709-1784)'ın ilk kez kullandığı sanılan bu adlandırma giderek genel bir kabul görmüştür. Johnson'ın bu soğuk bakışına karşın, xx. yy. büyük ozanlarından ve eleştirmen Thomas Stearns Eliot (1888-1965), bu şiir olayını bir denemesine konu yaparak irdeleyip değerlendirmiştir. (The Metaphysical Poets, 1921). **Metaphysical Poest: Donne to Butlar** (Donne'dan Butler'a: Doğaöteci Ozanlar) / 1921 / adlı yapıtında **doğaöteci şiirleri** bir araya getirmiş olan Herbert Grierson (1866-1960)'un iyi bir iş yaptığı yargısında bulunmuştur. Genç yaşta yitirdiğimiz dilbilimci Akşit Göktürk (1934-1988)'ün çevirdiği Eliot'un bu denemesinden öğrendiğimize göre "metafizikçi şiir adı, uzun süre bir yergi deyimi olarak kullanılmış ya da garip, hoş bir beğeniye verilen basmakalıp bir ad olmuştur. "(Denemeler, T.S. Eliot, Çev: Akşit Göktürk, de yayınevi, 1961)

Doğaöteci şiirin en büyük ustası John Donne (1572-1631), dinsel yönü olan bir kişidir. Kendi sözlerinden öğrendiğimize göre ilk eğitimini din adamlarından almıştır: "Ölüme, açlığa karşın düşsel bir din şehitliği uğruna baskı altında, belâlı bir dine bağlı adamlarla olan konuşmalarım bana ilk eğitimimi verdi.". O, önce Katolik'tir, sonra Anglikan kilisesine girmiş ve kilisenin de en iyi konuşmacılarından biri olmuştur. John Donne, bir ozandır, ozan olarak şiirler yazmıştır; ama aynı zamanda da bir kilise adamıdır, kilise adamı olarak da doğaötesi (metaphysic) konularla iç içedir. Doğaötesi kavramlarla yakınlığı, şiirine yansımıştır. Bu da doğal ve olağan bir sonuçtur. ama o, elini eteğini dünyadan çekmiş, insana özgü duygulardan tümüyle sıyrılmış bir insan da değildir. Şiirlerinde yoğun olarak yer alan izleklerin başında **aşk** gelir. Hatta Grierson'un değerlendirmesine göre o, "çok sayıdaki yetilerine daha derin bir denetleyici güzellik duygusu eklenmiş olsaydı aşk ozanlarının kesinlikle en yücesi olacaktı.". Aslında doğaöteci ozanların hemen hepsi aşk şiiri yazmıştır. Gülmece yazarı Charles Lamb (1775-1834)'ın geçmişin içinden alıp çıkardığı Andrew Mervel (1621-1678) de onlardan biridir ve uzunca bir şiirinin başından üç-beş dizesi -Feyyaz Kayacan'ın çevirisiyle- şöyledir:

Sözümüz geçseydi evrene, günlere,
Suçlar mıydım seni nazlısın diye?
Yolların en güzelini sererdik önünüze
Seviştikçe uzardı gün başağının boyu,
Sen Ganj kıyılarında yakutlarla yürür
Ben de Mağrip körfezinden dert yanardım.
Tut ki Tufan'dan önce sevmişim seni,
Keyif bu ya, sen de olmaz derdin.

George Chapman (1559'a doğr.-1634), doğaöteci şiirin daha doğrusu John Donne'ın öncüsüdür. Sir John Beaumont (1583-1627), Henry King (1592-1669), annesi John Donne'ın arkadaşı olan George Herbert (1593-1633), Sir William D' Avenant (1606-1668), John Cleveland (1613-1658), Henry Vaughan (1622-1695) doğaöteci şiirin öteki başlıca ozanlarıdır.

* * *

İngiliz yazın tarihinden bir sayfa aktarmak amacında değilim. Birkaç ay önce çıkan ve yayımlandığında okumaya başladığım bir deneme yapıtındaki **Metafizik Şiir** başlıklı yazı, aldı beni xvii. yy. ın İngiltere'sine götürdü(*). Denemeyi, denemede ortaya konulan düşünceleri doğru anlayıp algılayabilmek için el altındaki kaynaklara ve özel not-

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

larıma bakmak gereğini duydum. Bu zorunluğu duymama yol açtı bu deneme. Yazıda, dünyayı ve onun gerçekliğini anlama yönünden Elea'lı Parmanides (İ.Ö. 515'e doğr.-440'a doğr.), Aristoteles (İ.Ö. 384-322) gibi eski Yunan filozoflarının; René Descartes (1596-1650), John Locke (1632-1704), Spinoza (1632-1677), George Berkeley (1685-1753), David Hume (1711-1776), Immannuel Kant (1724-1804), Johann G. Fichte (1762-1814), Hegel (1770-1831), Friedrich W. Schelling (1775-1854) ve çağdaş Friedrich Nietzche (1844-1900), Ludwig Wittengenstein (1889-1951) gibi felsefecilerin adı geçiyor. İşlevsel dilbilimin kuramcılarından Roman Jakobson (1896-1982)'a değiniliyor. Deneme çerçevesini taşmamak kaygısıyla içeriği oldukça yoğunlaştırılmış bir yazıyı algılama yanlışlığına düşmemek için, dolaylı olarak yapılan yollamalara eğilmek, okura düşen bir görev olmaktadır. Ben de bunu yapmaya çalıştım. Salt **doğaötecl şllre** bir parça girip, denemenin içerdiği öteki boyutlara -örneğin anılan felsefecilerin görüşlerine- uzak durmak zorunda kaldım.

Yazar, **metafizik şiir** başlıklı denemesinde "... insanlığın bugüne gelinceye değin kat ettiği yolun büyük bir bölümü metafizikle doludur." diye bir yargı ortaya koyduktan sonra "Hayale, düşüncenin derinliklerine doludolu bir ağırlık ekleyen bu felsefenin şiire yansımaması olabilir miydi?" biçiminde yöneltiği soruya, yine kendisi "İnsanlık sürüveninin çok uzun bir döneminde oluşturulan şiirin böyle bir düşüncenin izlerini taşıdığını söylemeliyiz." yanıtını getiriyor. Biraz daha ileri gidip "Bugünün şiirinde de metafiziğin önemle yer aldığını belirtmek gerekiyor." diyor. Öteki satırlara geçtiğimizde anlıyoruz ki yazar, şiirin oluşmasında, gerçek şiirin yaratılmasında doğaötecliğin / doğaötecl düşüncenin gerekli olduğu görüşünde değildir. Yaptığım alıntılar, onun salt bir saptamada bulunduğunu gösteriyor. Doğaötecilik, şiirde dün de, bugün de vardır ama bu olgu şiir ile doğaötecliğin uyum içinde bulunduğunu göstermez diyor. Ona göre diyalektik ile metafizik karşıt kavramlardır. Doğayı ve onun yasalarını doğru algılayabilmek için diyalektik düşünmek zorunludur. "Diyalektikten uzaklaşan bir algılamanın doğruluğundan söz edilemez." Doğru algılamanın olmadığı bir ortamda, bir konumda yalnız şiir değil, hiçbir şey olmaz, olamaz. Yazar, kavrama yeni boyutlar da ekleyerek her doğru algılayanın da iyi bir ozan olamayacağını söylüyor. İyi bir ozan olmak için başka şeyler de gereklidir. Doğru algılama işin başıdır. Yola buradan çıkılır. Ama salt bununla yolun sonuna varılmaz. Şiirin oluşma sürecine, **şiir tekniği** denilen öğe giriyor. Ozan, bu tekniği bilmek zorundadır. Buna sonra ozanın bilgi birikimi ve deneyimi de eklenmelidir ki ortaya iyi bir şiir çıksın.

* * *

Yukarıda denemenin içeriğiyle ilgilendim daha çok. Şimdi biraz da biçimsel bir-iki noktaya değinmek istiyorum. Değinmek istediğim ilk şey, denemenin başlığı: **Metafizik Şiir.** Bunun böyle değil de **metafizikçi şiir** biçiminde olması gerektiğini düşünüyorum. Yunanca **metaphysice** (fizikten sonra), olduğu gibi Latinceye geçmiş, Fransızca da **métaphysigue,** İngilizce'de de **metaphysics** biçimini almıştır. İlgili, ilişkili anlamını kazanması için sözcük İngilizce'de **metaphysical** biçiminde kullanılmaktadır. Eliot'un denemesinin başlığı da **Te Metaphysical Poets**'dir. Buna bakarak Türkçede bunu **"metafizikçi ozanlar" / " metafizikçi şiir"** biçiminde kullanmak gerektiğini düşünüyorum.

İkinci değineceğim nokta, denemenin bir yerinde geçen, "Görünen dünya ile gerçek dünya arasındaki çelişki yy. lar boyu metafiziğin konusunu oluşturmuş." (s.10) tümcesindeki "görünen dünya" ve "gerçek dünya" kavramları arasındaki anlam ilişkisidir. Bu iki kavram, aşağı-yukarı aynı kapıya çıkmakta ve "üzerinde yaşadığımız gezegen" anlamına gelmektedir. Sanırım, bir dizgi yanlışlığıyla **"görünmeyen dünya"** olması, tümcede anlam eksikliği yaratmıştır.

Türkiye'de Atatürkçülük adına Atatürkçülüğe o denli ters işler yapıldı ki Nadir Nadi (1908-1991), bu iki yüzlülüğe dayanamayıp **Ben Atatürkçü Değilim** (1981) demek zorunda kaldı. **Yazar ve Ötesi** adlı denemede (s. 34), bu yapıt İlhan Selçuk (d. 1925)'un olarak gösterilmiştir. Dostum Muhsin Şener'in ne titiz bir araştırmacı olduğunu bilirim. Gün olur, bir tümcenin arkasında günlerce koşturur; gün olur, aylarca bir yapıt arar; Ankara'da bulamayınca İstanbul'a haber salar dostlarına, bulup göndermeleri için. İnsan, ne denli titiz de olsa, birtakım küçük yanlışlara düşmekten kendini kurtaramıyor.

Türkiye'de deneme az yazılmaktadır; deneme yazarı da azdır. Yılda üç-beşi geçmez yapıtların sayısı. Muhsin Şener (d.1936), bir eğitimcidir, bir bürokrattır ama -sanıyorum kendisinin bir itirazı olmayacaktır- hepsinden önce bir düşünce adamıdır. Günlerini okumakla, yazmakla geçirir. Okumaktan ve yazmaktan hoşlandığı için böyle bir yaşama biçimini uygun görmüştür kendisine. O'nun okuyup incelediklerine, irdeleyip değerlendirdiklerine ortak olmak isteyenlerin yapacağı iş **Picasso'nun Güvercini** (1994)'ni alıp okumaktır. ●

bitti düş

neriman calap

tüketti efsaneyi sayrılı günler
rüzgârın anlattığı bir düşbozumu
ayrılığın kitabını yazan
bir yalvaç o şimdi
-muştular verdim sana
ya sarmalayıp sakla
ya da bengileyip
taşı yarına-

suskun fırtınalarda
konardı gözlerime dalgın güvercin
sokakları adımlarken saldığım bulut
yaşanan onulmaz çöküntülerdi
taşıdığımız gizem

bitti düş
kalmadı gün avuntuya coşkuya
sildi imgeleri gecenin kehaneti
bilemezsin
yaşanan ne büyük güzellikti

__ŞENER, Muhsin:__ 1936'da İzmit'te doğdu. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdikten sonra öğretmen, ve yönetici olarak çalıştı. Halen Milli Eğitim Bakanlığı'nda başmüfettişlik yapmaktadır Yazılarını Yeni Dergi, Oluşum, İnsancıl, adam Sanat, Yeni Biçim, Evrensel Kültür, Abece, Dilizi, Kıyı, Yaratı, Anadolu ekini, Promete, İzlek dergilerinde yayımladı. __Düzeni Sarsan Şiir__ adlı yeni bir deneme yapıtı da yayımlanmak üzeredir.

(*) Picasso'nun Güvercini, Muhsin Şener, Prospero Yayınları, Ankara, 1994

Edinme adresi: Prospero Yayınları, Tuna Cad. 11 / 1 Yenişehir - ANKARA

ikili anlaşma

● M. Naci Ünver

Adam, gün ışımadan kalktı yatağından. Oflayıp puflayarak dönmeye başladı oda içinde. Kadın olanlardan habersiz derin bir uykudaydı yatağında. Adam, onun uyanıp kendini görmesini istiyordu. Ancak kadın hiç kıpırdamıyordu. Sesini daha da yükselterek oflamayı sürdürdü: "Oof. Ooof...

Kadın göz kapağını bile oynatmamıştı. Hiç kıpırdamadan yatıyordu. Adam iyice yakınına geldi, sesini duyurmak için. Kadın sağ gözünü hafiften açmıştı bu kez. Sonra da öbür gözünü açtı. Bir süre baktı adama. Önemli bir şey olduğunu anlamıştı sonunda:

"Ne var Niyazi? Neyin var?" dedi yerinden doğrularak.

Adam durdu olduğu yerde: "Hiç sorma Ayfer çok kötü durumdayım" diye karşılık verdi. Kadın daha da telaşlanmıştı:

"Kötü durumda mısın? Neden?"

"Çok önemli nedenler var. Anlatılacak gibi değil"

Kadın bu kez yerinden fırlayıp geldi adamın yanına:

"Söyle Allah aşkına. Belki bir çaresi vardır"

"Bana yardım edebilir misin?"

"Etmez olur muyum Niyazi"

Adam sevindi:

"Ama hep yanımda olacaksın"

"Hiç ayrılmam yanından Niyazi. Yeter ki söyle derdini"

"dün öğleden sonra icradan kâğıt geldi dükkana"

"Ee.?"

"Ben bir kenara çekildim görünmemek için"

"Sonra ne oldu?"

"Esin idare etti durumu"

"Nasıl idare etti?"

"Niyazi kaçmaz ayrıldı burdan. Bu dükkanı başkası devraldı dedi"

"Kızın haberi var mıydı böyle bir şey geleceğinden?"

"Ben biliyordum böyle bir kâğıt geleceğini. Bu nedenle tenbihlemiştim kızı"

"Peki. İyi idare etti mi kız?"

"Hem de çok iyi idare etti. Bilirsin yaman kızdır Esin"

"Sen hep beğenirsin o kızı. İki yıldır ayrılmadın bu yüzden"

"Ama güzel de"

"Canım bana ne güzelliğinden"

"Hadi bana ne güzelliğinden"

"Hadi öyle olsun"

Adam kadının saçlarını okşadı:

"Şu düşündüklerine bak. Nereden aklına gelir böyle şeyler?"

"Peki" dedi kadın. "Borç neyin nesi?"

"Birine yüz milyon borcum vardı. Gününde ödeyemedim. O da icraya vermiş"

Kadın bir süre düşündü. Sonra da:

"Ne yapalım. Altınlarımı bozdururum"

"Altınlar yetmez Ayfer'ciğim"

"Neden?"

"Geride ödenecek bir sürü senet var"

"Ne kadar?"

"Tahminen dokuzyüz milyon"

Kadın şaşırmıştı:

"Dokuz yüz milyon mu!? Nereden ettin bu kadar borcu Niyazi?"

"Mal aldım. İşlerim iyi gitmedi son günlerde biliyorsun"

"Peki nasıl ödeyeceğiz bu kadar borcu?"

"Kolay kolay ödeyemeyiz. Benim asıl korkum..."

"Evet?"

"Asıl korkum eve haciz gelmesi"

"Eve haciz mi gelecek!?"

"Her an gelebilir"

"Evdeki halılar, yatak odası takımları, koltuk takımları, getirdiğim çeyizler. O güzelim fırınım, buz dolabı, bulaşık makinesi. Nasıl dayanabiliriz onların alıp götürülüşüne Niyazi. En az beşyüz milyon eder."

"Ne beşyüzü Ayfer. Sadece halılar beşyüz milyon eder. Evlendiğimiz yıl yüz milyon tutmuştu. Aradan dört yıl geçti"

Kadın yeniden dalıp gitti. Bir süre sonra:

"Altınlarımı da alırlar mı Niyazi?"

"Evde, üstümüzde başımızda ne varsa alıp götürürler Ayfer"

"Bunlar benim altınlarım derim"

"Hiç dinlemezler. Karı kocanın malı müşterek derler"

"Bana ait eşyalar için bir şey yapamaz mıyız?"

"Yapamayız"

"Canım tanık gösteririz"

"Ne diyecek tanıklar?"

"Bu eşyaların biz evlendikten sonra annemlerin gönderdiğini."

"Olur mu Ayfer. Boş yere bir de kaçtığımızı ilan edeceğiz elaleme"

"Ne yapacağız öyleyse, sen söyle"

"İlk işimiz buradan taşınmak olmalı"

"Tamam" dedi kadın sevinerek. "Ben zaten sevmiyorum bu semti."

"Ancak yeni taşınacağımız evin kiracısı sen olacaksın"

"Neden?"

"Eşyaların haczedilmesini önlemek için böyle yapmamız gerekiyor"

Kadın biraz düşündü. Sonra da:

"Peki. Öyle olsun. Nasıl olsa kirayı sen vereceksin"

"Peki tabii şekerim. Aramızda ayrılık gayrılık mı var".

Kadın içerdeki eşyalara yönelerek:

"Hemen taşınalım öyleyse" dedi.

Adam:

"Dur bakalım" dedi. "Bununla bitmiyor iş"

Kadın durdu. Merakla bakıyordu adama:

"Daha neler yapacağız Niyazi?" dedi bir süre sonra.

"İşin en önemli bölümüne geldik şimdi"

"Nedir bu önemli bölüm?"

"Ayrılmamız gerekecek"

Kadın, beklenmedik bir şeyin yol açtığı şaşkınlık içinde:

"Ayrılacak mıyız?" dedi.

"Evet" dedi adam. "Ama kısa bir süre için. Yani şu haciz furyası geçinceye kadar".

"Haa. Anladım. Neyse üç beş gün görünmezsin olur biter canım"

"Öyle değil"

"Ya nasıl?"

"Resmen ayrılmış görüneceğiz"

"Kadın şaşkınlığı iyice artmıştı. Korkuyla bakıyordu adama:

"Yani boşanacak mıyız?"

"Evet ama şeklen boşanacağız"

"O nasıl oluyor?"

"Gene karı koca olarak kalacağız eskisi gibi".

"Ee.?"

"Resmi makamlar nezdinde boşanmış görüneceğiz"

"Olmaz" diye haykırdı kadın. "Bunu bana yapamazsın!"

"Ben bir şey yapmayacağım Ayfer. Birlikte yapacağız."

Kadın ağlamaya başlamıştı. adam yatak odasından ayrılıp salona geçtiğinde sürdürüyordu ağıdı. "Bunu nasıl yaparsın Niyazi?" diye söyleniyordu ayrıca.

Adam onun yatışmasını bekledi bir süre. Sonra yeniden girdi yatak odasına. Kadın yatağın üzerine oturmuş, başını avuçlarına almış düşünüyordu. Yanına oturup saçlarını okşamaya başladı. Bir yandan da güzel şeyler fısıldıyordu kulağına: "Bir tanemsin benim. Sensiz yaşayamam. Ölürüm, dayanamam sensizliğe. Nasıl kötü şeyler düşünebiliyorsun bir türlü anlayamıyorum. Bu alacaklıların elinden şu milyarlık eşyaları kurtarmamız için benim evle ve eşyalarla ilgim olmadığı belgelenmelidir. Onun için de senin adına düzenlenmiş kira sözleşmesiyle boşanma kararını, gelen icra memuruna göstermen gerekir. Bunun başka çaresi yok. Şu haciz furyasını atlattıktan sonra, yeniden nikahlanırız. O zaman yeniden balayı seyahatine çıkarız. Yurt dışına gideriz belki de."

Kadın biraz olsun rahatlamıştı. Gösterdiği güvensizliğin anlamsızlığını düşünmeye başlamıştı. Bu güne kadar yanlış bir davranışını görmediği bu adam hakkında nasıl böyle kötü şeyler düşünebiliyordu. Başta da böyle olmamış mıydı? Niyazi'yle kaçtıktan sonra bir ay nikahsız yaşamamışlar mıydı. O zaman hiç itiraz etmeden hikah yaptırmamış mıydı? Açıkça haksızlık ediyordu adamcağıza...

"Peki Niyazi. Dediğini yapacağım" dedi sonunda.

Üç gün içinde başka bir semtte bir ev kiralayıp taşındılar. Kira sözleşmesi kadının üzerine yapılmış üç aylık kira da peşin ödenmişti.

Sıra anlaşmalı boşanmaya gelmişti. Niyazi iki gün içinde "Şiddetli geçimsizlik nedenine dayalı olarak boşanma davası açtı. Tanık olarak tezgahtarı Esin'i ve dükkânda ayak işlerine bakan Salih'i gösterdi.

Onbeş gün sonra boşanmak istediklerini söylediler. Esin son derece inandırıcı bir tanıklık yaptı. Salih biraz bocaladı. Ancak yargıç fazla durmadı üzerinde. Sonunda yargıç boşanmalarına karar verdi.

Çocuksuz oluşlarının işlerini kolaylaştırdığını söylemeyi de unutmadı.

Aradan yirmi gün geçmiş ve boşanma kararı kesinleşmişti. Bir sabah Niyazi: "Ben şöyle bir hafta kadar ortalıkta görünmeyim. Bu işe sahici görüntü vermek için bunu yapmam gerekli" dedi.

Ayfer çaresiz: "Sen bilirsin" dedi. Ardından da valizini hazırladı. Niyazi evden ayrılırken Ayfer'in yanağına sıcak bir öpücük kondurmayı da unutmadı. Niyazi kapıdan çıkarken, zor tuttu kendini Ayfer.

Onun evden ayrılışıyla birlikte günleri saymaya başladı. İlk yedi gün umutla bekledi. Sekizinci gün ortalıkta görünmeyince kaygılanmaya başladı. Dokuzuncu günde gelmeyince panik başlamıştı kadında. Sabah erkenden kalkıp, dükkâna gitti. Orada karşılaştığı manzara iyice şaşırttı kadını Bomboş dükkan.. Kapısında da "kiralık" levhası asılmıştı. Oysa Niyazi dükkânı güvendiği bir arkadaşına "şeklen" devrettiğini söylemişti.

Kafası iyice karıştı Ayfer'in. Neler oluyordu?. Bir türlü anlayamıyordu.

Bu sırada Esin geldi aklına. Ondan öğrenebilirdi olup bitenleri.

Belki de Niyazi'nin nerede olduğunu biliyordu. Bir süre önce ev adresini vermişti Esin. Şehrin kenar mahallelerinden birinde oturuyordu. Doğruca dolmuş durağına gitti. Yirmi dakikalık bir yolculuktan sonra gelmişti mahalleye. Dolmuştan indikten sonra ilk gördüğü kişiye evin adresini gösterdi. Zor olmadı evi bulması. Kapıyı orta yaşlı bir kadın açtı. Kadın şaşırmıştı Ayfer'i karşısında görünce:

"Kime bakmıştınız?" dedi.

"Esin Hanımla görüşecektim"

"Arkadaşı mısınız?"

"Eh. Sayılır"

"Haberiniz yok herhalde?"

"Neden haberim yok"

"Esin evlendi kızım"

"Evde değil mi şimdi?"

"Hayır. Bir haftadır balayındalar"

"Haberim yok. Kusura bakmayın"

"Madem arkadaşısınız, neden çağırmadı nikahına, bu kız seni?"

"Unutmuş olmalı. Yoksa çağırırdı"

"Bence de öyle kızım"

Ayfer kadına: "Hoşça kal" deyip ayrılacakken geri dönüp:

"Kiminle evlendi Esin Hanım?" diye sordu merakla.

"Yanında çalıştığı adamla evlendi"

Ayfer sarsıldı birden. Bir ara dengesini kaybedip yıkılma tehlikesi geçirdi. Kadın ona bakıyordu hayret dolu bakışlarla. Kendini toparlayan Ayfer hızla uzaklaşmaya başladı. Kadın bir anlam verememişti Ayfer'in davranışına:

"Bir yorgunluk kahvesi içseydin hanımefendi!" diye haykırıyordu arkasından... ●

noktadan yola çıkmak

Güngör Gençay

Aklının sesizce söylediği hizada
Ayağa kalktığın zaman
İlk adımı atıyorsun demektir
Kavgalı ya da kavgasız yürümenin.

Bunu bilesin.

bir çocuk gülüşüydü yaşamak

Gülseren Engin

bir çocuk gülüşüydü
yaşamak
karanlıklara inat gün ışığı
dünyaya başkaldıran kahkaha
bir çocuk gülüşüydü
gözyaşlarından gelen
gözyaşlarına dönüveren
***
yalın bir sözcüktü
yaşamak
bir insan gibi korumasız
çırılçıplak
bir insan gibi acımasız
yıkımdı ve doğumdu aynı anda
yaşamdı
ölüme dönüveren
***
bir şimşek çakımıydı
yaşamak
bir andı
hiç bitmeyecek sandığımız
ve ayırdına varmadan geçen
bir andı
sonsuzluğa dönüveren

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

kırık çan

Kirkor Yeteroğlu

Kanattın bahçemdeki bütün çiçekleri
Savurup durdun rüzgârlarında
Alma gözlerimi derin vadilerden
Yitik bir kırağı gülüyüm gelemem
Güneşsiz kaya dipleri adresim

Yıllar mı böyle geçip giden kuşlar mı?
Bir günbatımı zaman solgun geceler
Ne bıraktı sanki kırgınlıklardan başka
Yorgun göğsümde çarpıntılar
Kokusuz nergisler sokaklarımda

Yarım kalmış bir şarkıdayım
Yaşanmamış günlerin karanlığında
Tutmadın dünyama bir tutam aydınlık
Kuşatmış kıyılarımı bir buzul yalnızlık

Bir yangın yerindeyim yıllardır
Adımlarımda lalelerin boyun büküşleri
Dinmeyen bir sancıdayım ne yapsam
Damarlarından kopmuş bir nehrin çığlıkları

Kırılmış bir çandım
Kimseler duymadı yüreğimin sesini
Belki sen duyarsın dedim
Gelmedin böyle bir günümde
Bir gizil yeraltı suyuyum artık
Vurdum aşılmaz dağlara özlemimi

bize gönderilenler

• SIRADIŞI, Talip Apaydın, Öyküler, Prospero Yayınları, Ankara, Nisan 1994, 100 s.
• YOLUMUZ NEREYE, İsmail Gençtürk, Denemeler, Prospero Yayınları, Ankara, Mart 1994, 107 s.
• ÇILGINCA ŞEYLER, Naim Tirali, Öyküler, Cem Yayınları, İstanbul, Ocak 1994, 112 s.
• KADİR BEY TARİHİ, Abdülkadir Paksoy, Şiirler, Prospero Yayınları, Ankara, Nisan 1994, 72 s.
• İNTİHARLAR KİTABI, Alaattin Topçu, Şiirler, Prospero Yayınları, Ankara, Nisan 1994, 63 s.
• PITRAKLI MEMLEKET, Başaran, Şiirler, Prospero Yayınları, (2. Bası), Ankara, Mart 1994, 88 s.
• YENİ RÜBAİLER, Recep Bulut, Şiirler, Sam Yayınları, Ankara, 1992 (?), 119 s.
• ZAMANA YENİLMEYEN SEVDALAR GÜNLÜĞÜ, Ali Coşkun Hirik, Şiirler, Bayajans Yayınları, 178, 80 s.
• BİR SABAH HÜZÜN, Mehmet Maden, Öyküler, Yaba Yayınları, Ankara, Ocak 1994, 128 s.
• TAN ÇİÇEĞİ, Yekta Güngör Özden, Şiirler, Önceki Yapıtlarından Bir Seçki, Fe Yayınları, Ankara 1994, 207 s.
• ANIMSI ACIMSI (Faust'un Dediği), Mahmut Makal, (İkinci Bası), Prospero Yayınları, Ankara, Nisan 1994, 176 s.
• GÖRÜNTÜ VE GERÇEK, Ümit Sarıaslan, Denemeler, Prospero Yayınları, Ankara, Nisan 1994, 168 s.
• ŞANSÖLYE'NİN YİTİK PİYONLARI, Ertunç Barın, Roman, Bebekus Kitapları, İstanbul 1994, 236 s.
• İMPARATORU ARARKEN, Roberto Pazzi (Çeviren: Süheyla Öncel), Roman, Gündoğan Yayınları, Ankara, Mart 1994, 157 s.
• GÜN DOĞAR, Nurten Çelebioğlu, Şiirler, Prospero Yayınları, Ankara, Mart 1994, 64 s.
• MONTAUK, Max Frisch (Çeviren: Gürsel Aytaç)- Roman, Gündoğan Yayınları, Ankara, Mart 1994, 142 s.
• CANTERBURY HİKÂYELERİ, Genel Prolog Geoffrey Chaucer (Çeviren: Doç, Dr. Burçin Erol), Manzum Öykü, Gündoğan Yayınları, Ankara, Ağustos 1993, 78 s.
• TEMEL KAVRAMLAR VE KURAMLAR (Felsefeye Giriş), K. Ajdukiewicz (Çeviren: Dr. Ahmet Cevizci), Makaleler, Ankara 1994, (İkinci basım), 168.
• GÜNEŞ ATLARI, M. Güner Demiray, Şiirler, Sam Yayınları, Ankara, Ocak 1994, 63 s.
• ANADOLU KÜLTÜR MOZAYİĞİ (Bildiri ve Tartışmalar)- Halkevi Yayınları:1, Sam Yayınları, Ankara, Şubat 1994, 269 s.
• KALPTEN KALBE, Rahmiye Altıok, Şiirler, Sam Yayınları, Ankara, Ocak 1994, (İkinci basım), 80 s.
• EDEBİYAT ÜZERİNE, Doç. Dr. Nuran Özyer, Gündoğan Yayınları, Ankara, Ocak 1994, 160 s.
• DÜŞ SEVGİNİN PEŞİNE, Suna Tanaltay, Denemeler, Tekin Yayınevi, İstanbul 1993, 159 s.
• YILDIZ KOKUYORDU GÖKYÜZÜ, Oya Uysal, Şiirler, Gerçek Sanat Yayınları, Nisan 1994, 64 s.
• ANTİLAİKLİĞİN ÖNLENMEYEN YÜKSELİŞİ, Osman Bolulu, Denemeler, Prospero Yayınları, Ankara, Mayıs 1994, 130 s.
• KARABASANA KARŞI, Haşim Kanar (Destan), Şiirler, Ozan Yayınları, İzmir, Nisan 1994, 128 s.
• KAÇIŞ DÜŞLERİ, Gülseren Engin, Öyküler, Demet Yayınları, İstanbul, Mart 1994, 95 s.
• ŞÜKRAN KURDAKUL, Öner Yağcı, İnceleme / Araştırma, Çınar Yayınları, İstanbul, Nisan 1994, 319 s.
• "SÖZ GÜMÜŞ"SE, İsmet Kemal Karadayı, (Gözlemler, Değiniler, Şiirler), Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Nisan 1994, 78 s.
• GENÇLİĞİN YANIK KOKUSU, İsmail Karaahmetoğlu, Öykü - Anı, Prospero Yayınları, Ankara, Haziran 1994, 78 s.
• MÜLTECİ SEVDALAR, Mete Alpsar, Şiirler, Öykü Şiir Yayınları, Ankara, Ocak 1994, 93 s.
• SESİM KÖMÜR KARASI, Hamit Kalyoncu, Şiirler, Uyanış Yayınları, Zonguldak, Haziran 1994, 95 s.
• İSTANBUL UNUTKAN YOSMA, Hüseyin Avni Cinozoğlu, Şiirler, Karşı Yayınları, Ankara 1994, 96 s.
• KADIN ÖZGÜRLÜK ÇAĞ VE ÖLÜM ÜZERİNE ŞİİRLER, İsmet Kemal Karadayı, Şiirler, Broy Yay., İstanbul, Mayıs 1994, 110 s.
• BU GÜZELİN UĞRUNA KARDEŞ KARDEŞİ VURMALI, Gümülcineli Hüseyin Mazlum, Şiirler, Mazlum Yayınları, Greece, Ağustos 1993, 75 s.
• BİR TONGUÇ OKULU GÖLKÖY ENSTİTÜSÜ, Mehmet Saydur / Hayati Tahsin Yılmaz, İnceleme / Araştırma, Görkem Yayınları, İstanbul, Mayıs 1994, 383 s.
• SULARLA, Ahmet Uysal, Şiirler, Yeni Biçem Yayınları, Bursa, Haziran 1994, 47 s.
• DÜŞSEL SENFONİ, Mehmet Pütüç, Şiirler, Dost Yayınları, Prizren Yugoslavya, 62 s.
• BU BİR HASAN İZZETTİN DİNAMO KİTABIDIR, Hasan Hüseyin Yalvaç, Prospero Yayınları, Ankara, Haziran 1994, 31 s.
• ANILARDA MEMLEKET, Sabahattin Kömürcüoğlu, Şiirler, Kendi Yayını, İstanbul 1994, 78 s.
• GÜN İSTANBUL ÜSTÜNE, Sabahattin Kömürcüoğlu, Öyküler, Kendi Yayını, İstanbul 1994, 60 s.
• ŞAFAK ÇOCUKLARI, Fehmi Eruçar, Şiirler, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Haziran 1994, 64 s.
• GÜN SONU, Muzaffer Arabul, Şiirler, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Haziran 1994, 64 s.
• İLK KAHRAMAN PROMETE, Metin İlkin, Şiirler, Gerçek sanat Yayınları, İstanbul, Haziran 1994, 64 s.
• KIZILTOPRAK ANILARI, Nezih H. Neyzi, Anılar, Peva Yayınları, İstanbul 1985 (?), 244 s.
• ANILARDA ŞİMDİ, Zerrin Taşpınar, Şiirler, Doruk Yayınları, Ankara, Nisan 1994, 77 s.
• ADI BARIŞ, Hasan Hüseyin Yalvaç, Şiirler, Prospero Yayınları, Ankara, Haziran 1994, 64 s.
• YERLİ VE YABANCI GÖZÜ İLE YUNUS EMRE, Abdülkadir Güler, inceleme - Araştırma - Derleme, Kendi Yay., İzmir 1992, 146 s.
• BİR SEVİNÇ DEPREMİ, Tuğrul Asi Balkar, Şiirler, Promete Yayınları, Ankara, Temmuz 1994, 71 s.
• GÜNEŞE TAŞINDIK, Kenan Mümtaz Akışık, Şiirler, Prospero Yayınları, Ankara, Eylül 1994, 64 s.
• SEN EYLÜLE ŞÜKRET, Durcan Yaşacan, Öyküler, Karşı Yayınları, Ankara, Haziran 1994, 87 s.
• MİNNACIK BİR UÇURUM, Necati Mert, Öyküler, Çarksuyu Yayınları, Adapazarı, Ağustos 1994, 142 s.
• AŞKA DA AYKIRI, Turgay Değirmenci, Şiirler, Kedi Şiir Kitaplığı, Antalya, Temmuz 1994, 44 s.
• CEVİZ SÜRGÜNÜ, Nursen Karas, Öyküler, Karas Yayınları, İstanbul 1993, 118 s.
• İÇİNDEN RÜZGÂR GEÇEN SARI, Nursen Karas, Öyküler, Karas Yayınları, İstanbul 1993, 148 s.
• FOTOĞRAF ÇEKTİĞİM DAĞLARDA, Nursen Karas, Gezi Notları, Karas Yayınları, İstanbul 1994, 176 s.
• BİR BEN MİYİM UNUTMAYAN, Refika Bezirci, Anı, Yön Yayıncılık, İstanbul 1994, 117 s.
• TAŞIN İYİSİ, Osman Bolulu, Şiirler, Prospero Yayınları, (2. bası) Ankara, Ağustos 1994, 71 s.
• BİR SABAH HÜZÜN, Mehmet Maden, öyküler, Yaba Yayınları, Ankara, Ocak 1994, 128 s.
• DENİZE GÖTÜRÜN BENİ, Engin Taş, Şiirler, Kendi Yayını, Ankara, Şubat 1993, 64 s.
• BARIŞ ZİNCİRİ, Mustafa Gazalcı, (Barış Derneği Davası, Anılar, Savunma ve Belgeler) Prospero Yayınları, Ankara, Haziran 1994, 143 s.
• YÜRÜYORUM DİKENLERİN ÜSTÜNDE, Ozan Kaplani'nin Yaşamı, Şiirleri. Metin Turan, İnceleme, Araştırma, Prospero Yayınları, Ankara, Ağustos 1994, 112 s.
• İNSANLARA DOĞRU, Nurullah Can, Şiirler, Kendi yayını, (2. bası) İstanbul, Temmuz 1994, 46 s.
• YARASA KARNINDA AŞK, Metin Güven, Şiirler, Prospero Yayınları, Ankara, Temmuz 1994, 61 s. ●

PROSPERO YAYINLARI

ŞİİR

Sözün Kanadında
Ümit SARIASLAN

Pıtraklı Memleket
Mehmet BAŞARAN

Gün Doğar
Nurten ÇELEBİOĞLU

İntiharlar Kitabı
Alaattin TOPÇU

Ayçiçeklerim
İslam ÇANKAYA

Güneşe Taşındık
K. Mümtaz AKIŞIK

A(ş)kdeniz
Sabahattin YALKIN

Acemi Aşklar Toplamı
Alaattin TOPÇU

Taşın İyisi
Osman BOLULU

Yaşlı Büyücünün Memeleri
UluerAYDOĞDU

Kadir Bey Tarihi
Abdülkadir PAKSOY

Seçme Şiirler
Mahzuni ŞERİF

Adı Barış
H. Hüseyin YALVAÇ

Yarasa Karnında Aşk
Metin GÜVEN

Yüzümdeki Nehir
Haydar ÜNAL

Anların Tetiği
Orhan TÜLEYLİOĞLU

Ütopya ve Katran
Arif BERBEROĞLU

ÖYKÜ / ROMAN

Sıradışı
Talip APAYDIN

Zümrüdüanka
S. Salih GÖR

Mor Mevsim
İbram ERDEM

Gökkuşağında Üç Şeytan
Duran YILMAZ

DENEME / ARAŞTIRMA

Anımsı Acımsı
Mahmut MAKAL

Yolumuz Nereye
İsmail GENÇTÜRK

Denemeler
J. Paul SARTRE

Görüntü ve Gerçek
Ümit SARIASLAN

Antilaikliğin Önlenmeyen Yükselişi
Osman BOLULU

Gençliğin Yanık Kokusu
İ. KARAAHMETOĞLU

Yürüyorum Dikenlerin Üstünde
Metin TURAN

Köylünün Güneşi
N. ŞAHHÜSEYİNOĞLU

Bitmeyen Sürgünlük
İsmail GENÇTÜRK

Picasso'nun Güvercini
Muhsin ŞENER

Aşık Veysel
Metin TURAN

Hümanizma Üstüne Düşünceler
Çev. Vedat GÜNYOL

Barış Davası
Mustafa GAZALCI

Öğretmen Sizi Çok Seviyor
Zeki SARIHAN

Not: Toplu istekler'de % 25 indirim yapılır.
Haberleşme Adresi: P. K. 45 - Yenişehir / Ankara
Tel.: (0312) 431 29 55

bir şairin ölmeden söylediği

Arife Kalender Önel

Ölümümden
Şiirimden gayrı
Sorumlu değildir kimse

Güneş kentinin
Menekşeli yüzünde
Düş köşkü aşka bağıştır
Papatya, ıhlamur, kuşburnu
Her ne varsa içinde
Sedef sehba
Oymalı ahşap merdiven
Kahve değirmeni, mangal, maşa
Pirinç karyolanın saten örtüsü
Ölmedikçe ben
Aşk ölmedikçe
Alınmaz satılmaz
Ödünç verilmez kimselere

Aşk adresli güneş sokağı
Mor salkım köşkü
Gece yarısında uyumamış noterler çağrılı
İmza, mühür, yıldız, ay, sahile vuran dalga
Tanıklığıdır yeryüzünün
Bu kentin bu sokağında akan nehri
Bağışladım, aşk adına içimin postasına

PROSPERO YAYINLARI
P. K. 45
Yenişehir - ANKARA

PROSPERO YAYINLARI
P. K. 45
Yenişehir - ANKARA